KONTROLLIAKT

8. aprill 2002 nr 2-6/06

Riigieelarvest regionaalpoliitilisteks laenudeks eraldatud raha kasutamise hindamine

Koostajad:

Mare Haljak
Saima Strenze

Tallinn
2002

Sisukord

Sissejuhatus **3**
Valdkonna ülevaade 3
Auditi iseloomustus 4
1. Laenuandmise regulatsioon **6**
1.1. Vabariigi Valitsuse kehtestatud kord 6
1.2. Laenuandmise juhend 7
1.3. Laenukomisjoni töökord 8
1.4. Haldusleping 9
2. Regioportfell **11**
2.1. Üldiseloomustus 11
2.2. Regioportfelli vahendite arvestus 12
2.3. Laenu kajastamine Siseministeeriumi aastaaruannetes 12
2.4. Aruandlus ja kontroll 13
3. Laenude väljaandmine **14**
3.1. Üldiseloomustus 14
3.2. Laenuandmise protseduur 15
3.3. Laenutaotluste analüüs 15
3.4. Laenukomisjoni otsused 16
3.5. Omafinantseerimine 16
3.6. Laenutagatised 16
3.7. Intressid 17
3.8. Laenulepingute sõlmimine 17
3.9. Laenude jälgimine 18
3.10. Sanktsioonide rakendamine 18
4. Laenude kuludesse kandmine **19**
4.1. Regulatsioon 19
4.2. Aruandlus 20
4.3. Laenuhalduri tegevus 21
4.4. Oluliste puudustega laenud 22
5. Laenugarantiide andmine **32**
6. Investeerimistegevus **32**
7. Laenu halduskulud **33**
7.1. Üldiseloomustus 33
7.2. Halduri tasustamine 34
7.3. Laenukomisjoni kulud 35
8. Laenu kasutamise tulemused **36**
1. Laenukomisjoni koosseis ajavahemikul 1995–2001 37
2. Valimiga hõlmatud laenud 38
3. Intresside arvestuse peatamine 39
4. Laenude kuludesse kandmine 40
5. Taastatud laenud 42
6. Haldustasu arvestus 43

Selgitus kontrolliakti kohta

Kontrolliakt on vastavalt 10.01.1995. a vastu võetud Riigikontrolli seaduse §-le 29 koostatud dokument. Aktis kajastatakse kontrollimisel tuvastatud asjaolusid neile lõplikke hinnanguid andmata. Kontrolliakti põhjal võtab peakontrolör vastu otsuse kontrollimise tulemuste kohta.

Kontrolliakti õigsuse eest vastutavad kooskõlas Riigikontrolli seaduse § 29 lõikega 1 kontrolliaktile allkirja andnud kontrolli teostanud isikud. Kontrollijatele esitatud dokumentide, õiendite ja seletuste õigsuse eest vastutab nendele allkirja andnud isik.

04.03.2002 jõustunud Riigikontrolli seaduse § 54 kohaselt lõpetatakse enne uue seaduse jõustumist alustatud kontrollimised seni kehtinud seaduse kohaselt.

Akt on koostatud kahes eksemplaris, millest üks jääb Riigikontrollile ja teine Siseministeeriumile.

Sissejuhatus

Valdkonna ülevaade

Regionaalpoliitiline laen (edaspidi laen) on aastatel 1995–1997 Vabariigi Valitsuse määrustega riigieelarves regionaalse arengu programmide toetuseks määratud summadest eraldatud laen.

Laenu väljaandmiseks sai Siseministeerium 1995.–1997. aastal riigieelarvest 36,2 miljonit krooni.

Auditeerimata andmetel moodustasid regionaalpoliitilise laenu vahendid 31.12.2001. a seisuga 12,6 miljonit krooni. Kuue aastaga on laenukahjumiks ja haldamiskuludeks läinud kogu teenitud intress ning 2/3 riigieelarvest eraldatud rahast.

Laenuandmist korraldas siseministri käskkirjaga moodustatud regionaalpoliitilise laenu komisjon (laenukomisjon). Laenu haldas AS Reginvest.

Auditeeritud perioodil olid siseministrid:

Kaido Kama	04.11.1994–12.04.1995;
Edgar Savisaar	12.04.1995–10.10.1995;
Märt Rask	03.11.1995–01.12.1996;
Riivo Sinijärv	01.12.1996–29.04.1997;
Robert Lepikson	05.05.1997–28.01.1998;
Olari Taal	29.01.1998–25.03.1999;
Jüri Mõis	25.03.1999–05.11.1999;
Tarmo Loodus	09.11.1999–28.01.2002;
Ain Seppik	alates 28.01.2002.

Siseministeeriumi raamatupidamise büroo juhataja-pearaamatupidajana töötas kuni augustini 1998 Valentina Vaino, alates 13.10.1998 töötab sel ametikohal Liivi Fuchs. Siseministeeriumi kantsler määras oma 16.03.1999. a käskkirjaga nr 156-p raamatupidamise eest vastutavaks isikuks raamatupidamise büroo juhataja-pearaamatupidaja Liivi Fuchsi.

Siseministri käskkirjadega moodustati 1995. ja 1996. aastal regionaalpoliitiliste toetuste taotluste läbivaatamiseks ja määramiseks projektikomisjon. Mainitud komisjon tegeles ka regionaalpoliitilise laenuga. Komisjoni esimeheks määrati Siseministeeriumi asekantsler Tiit Sepp. Siseministri 03.06.1997. a käskkirjaga nr 79 moodustati regionaalpoliitilise laenu projektikomisjon.

Uuesti kinnitas siseminister laenukomisjoni koosseisu oma 31.03.2000. a käskkirjaga nr 147. Komisjoni esimeheks määrati taas Tiit Sepp. Siseministri 24.05.2001. a käskkirjaga nr 225 määrati komisjoni esimeheks Siseministeeriumi asekantsler Deiw Rahumägi.

Laenukomisjoni koosseis auditeeritud perioodil on toodud lisas 1.

Laenu haldamisega tegeleva AS-i Reginvest juhatuse esimees oli kogu auditeeritud perioodil Mari Lokk.

Käesolevas aktis kasutatakse mõisteid alljärgnevas tähenduses:

regioportfell – kõik regionaalpoliitiliste laenudega seotud vahendid;
laenude teenindamine – laenuandja ja laenuhalduri tegevus laenude andmisel, analüüsimisel, jälgimisel ja hindamisel;
laenutoimik – lepingute, õiendite, otsuste, analüüside ja muu laenu teenindamisega seotud dokumentide kogum;
nõue – laen ja muu debitoorne võlgnevus;
tagatis – vara ja varalised õigused, mis peavad kindlustama laenuandja nõuete rahuldamise;
krediidivõimelisus – laenusaaja suutlikkus ja valmisolek täita oma kohustused laenuandja ees vastavalt laenulepingule;
restruktureeritud nõue – nõue, mille puhul on laenuandja laenusaaja makseraskuste tõttu nõustunud lepingutingimuste muutustega, millega ta üldjuhul ei nõustuks.

Ülevaate laenu jaotumisest maakonniti annab joonis 1:

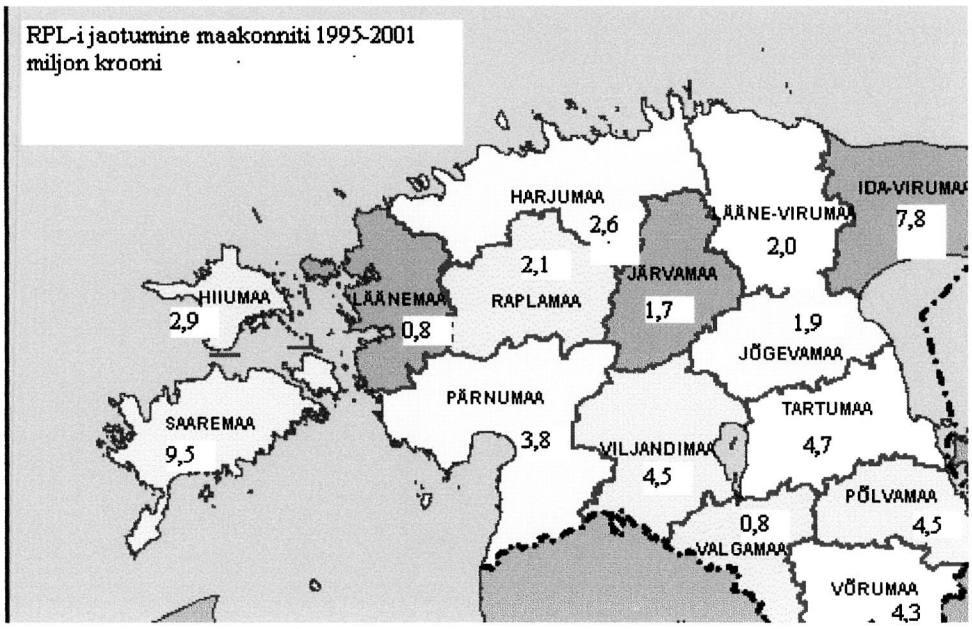

Auditi iseloomustus

Auditi aluseks oli Riigikontrolli 2002. aasta tööplaan.

Auditi eesmärgiks oli välja selgitada, kas riigieelarvest regionaalpoliitiliseks laenuks eraldatud raha on kasutatud seaduslikult ja sihtotstarbeliselt.

Auditeerimisel lähtuti järgmistest dokumentidest:

- "Eesti regionaalarengu strateegia", mis määrab kindlaks regionaalarengu soovitavad suundumused, riigi regionaalpoliitika alused ning harupoliitikate regionaalse mõju ja suunamise lähtekohad Euroopa Liiduga liitumiseelsel perioodil;
- riigieelarve seadus;
- konkurentsiseadus;
- Vabariigi Valitsuse 25.09.2001. a määrus nr 307 "Regionaalabi andmise eritingimused";

- Vabariigi Valitsuse 25.09.2001. a määrus nr 304 "Vähese tähtsusega abiandmise eritingimused";
- Vabariigi Valitsuse määrused regionaalpoliitilise laenu kohta;
- Siseministeeriumi kehtestatud regionaalpoliitilist laenu käsitlevad regulatsioonid.

Auditi läbiviimisel keskenduti järgmistele põhiküsimustele:
- Kas Siseministeeriumi tegevus laenu teenindamise korraldamisel on olnud seaduslik?
- Kas laenukomisjon on laenutaotlusi analüüsinud ja teinud kõigil juhtudel laenu andmise otsused?
- Kas laenude kasutamist on jälgitud ja kuidas on toimunud nende kuludesse kandmine?
- Kas laenuhalduri halduskulude katmisel on järgitud halduslepingut?
- Kas Siseministeerium on kontrollinud laenuhalduri tegevust?
- Kas laen on Siseministeeriumi raamatupidamises õigesti kajastatud?
- Kas Siseministeerium on analüüsinud laenu kasutamise eesmärgi täitmist?

Auditi käigus intervjueeriti järgmisi isikuid: Siseministeeriumi kantsler Märt Kraft, asekantslerid Tiit Sepp ja Deiw Rahumägi, siseauditi osakonna juhataja Anne Schmidt, regionaalosakonna peaspetsialist Erik Tarkpea ja regionaalpoliitilise laenu endine projektijuht Jaak Lokk ning haldaja – AS-i Reginvest – juhatuse esimees Mari Lokk.

Analüüsiti regionaalpoliitilist laenu käsitlevaid dokumente ja statistilisi andmeid. Siseministeeriumist ja AS-ist Reginvest saadud dokumendid moodustavad auditi põhilise tõendusmaterjali.

Auditeeritud perioodiks olid aastad 1995–2001.

Auditi läbiviimiseks moodustati auditi valim väljastatud laenudest, investeeringutest ja halduskuludest. Valikuliselt auditeeriti 28 laenu (lisa 2), mille maht moodustab 24 miljonit krooni ehk 41% aastatel 1995–2001 väljastatud laenudest. Auditeeritud laenudest pooled valiti juhuvalimi põhimõttel ning pooled suuremat riskiohtu arvestades (suuremad laenud, probleemsemad laenud lähtudes tagastamise tõenäosusest, mahakantud laenud). Halduskulusid auditeeriti summas 3 miljonit krooni ehk 43% auditeeritud perioodil makstud halduskuludest.

Auditeerisid tegevusriskide auditi osakonna auditijuht Mare Haljak ja audiitor Saima Strenze.

1. Laenuandmise regulatsioon

KOVRAA peadirektor Ülo Peets allkirjastas laenu halduslepingu, mis näeb ette reinvesteerida laenude tagasilaekumised ja intressitulu ning võimaldab halduril investeerida laenudeks määratud raha väärtpaberitesse ja muusse, mis ei ole kooskõlas valitsuse kinnitatud laenude andmise korraga. Halduslepingu ei sätesta piisavalt halduri vastutust laenu ebaeduka haldamise tulemusel riigile tekitatud kahju eest. Käesoleval ajal puuduvad ühtsed laenude teenindamisele esitatavad nõuded. Laenu taotlemise ja saamise kohta käiv info ei ole avalik, mis võib põhjustada laenutaotlejate ebavõrdset kohtlemist.

Laenu kasutamist reguleerivad:

- valitsuse 13.04.1995. a määrus nr 196;
- valitsuse 23.04.1996. a määrus nr 109;
- valitsuse 06.03.1997. a määrus nr 53;
- Kohaliku Omavalitsuse ja Regionaalse Arengu Ameti (edaspidi KOVRAA) peadirektori kinnitatud laenu taotlemise ja taotluste läbivaatamise juhend;
- laenukomisjoni töökord.

1.1. Vabariigi Valitsuse kehtestatud kord

Valitsuse määrustele lisatud laenuandmise kord oli igal aastal sisuliselt ühesugune, sisaldades laenu eesmärki, suunitlust, tähtaegu, laenuandmise korraldajat ja taotluste esitamise protseduuri.

Regionaalpoliitilise laenu mõiste on regulatsioonides jäänud avamata.

Laenu eesmärk on:

- arendada regiooni arengu seisukohast olulisi ettevõtteid;
- parandada regiooni ettevõtluseeldusi;
- luua töövõimalusi valdades ja linnades, kus on suur tööpuudus, tunduvalt madalam elatustase riigi teiste piirkondadega võrreldes või on ilmnenud sotsiaalmajanduslikku arengut eriti takistavad asjaolud[1].

Laenu võivad taotleda:

- ettevõtjad, sh talunikud tööstuse (sh põllumajandus-, jahindus-, metsandus- ja kalasaadusi töötleva tööstuse) ja turismialaste äriprojektide ellurakendamiseks;
- kohalikud omavalitsused ettevõtluseeldusi parandavate projektide realiseerimiseks, eelkõige otseselt ettevõtlust võimaldava või ettevõtteid teenindava tehnilise infrastruktuuri rajamiseks või ümberehitamiseks[2].

Laenu tähtaeg on:

- kaupade ja tootmisvarude ostmiseks – kuni 12 kuud;
- tootmisobjektide ehitamiseks ja rekonstrueerimiseks; tehnika, seadmete, hoonete, transpordivahendite ja maa ostmiseks – kuni 5 aastat[3].

---

[1] Vabariigi Valitsuse 23.04.1996. a määrus nr 109 "1996. aasta regionaalpoliitiliste laenude andmise kord", punkt 2
[2] Samas, punkt 4
[3] Samas, punkt 5

Riikliku finantseerimise osatähtsus ei tohi ületada 75% projekti kogumaksumusest[4]. Laenuintress määratakse sõltuvalt laenu tähtajast ja tagatise iseloomust. Laenu teenindava panga valib laenu andmise korraldaja.

Laenukomisjon võib kasutada oma tööga seotud kulude katteks 2–3 protsenti laenuressursist. Siseministeeriumile esitatud laenutaotlusi ei tagastata, neid säilitatakse arhiivis.

Regulatsioon ei sätesta olulisi täpsustavaid nõudeid esitatud laenuprojektidele:

- eelistatumad regioonid;
- tagatiste ja lisatagatiste suurus;
- ühele projektile eraldatava laenu suurus;
- maksepuhkuse rakendamise võimalused ja põhjendatus;
- aruandlus ja kontroll.

Ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise korda ei ole kehtestatud.

Laenuandmise kord sätestab, et kui laenutaotleja on projekti esitamisel kasutanud teadvalt väärandmeid või ei kasuta laenu sihipäraselt, nõutakse kogu laenusumma koos intresside, viiviste ja lepingu ettevalmistuskuludega viivitamata tagasi. Regulatsioonid ei sätesta sanktsioone väärotsuste tegemise eest laenu andmisel.

Laenutaotlejate ja laenu saanud ettevõtjate ning isikute kohta info avalikustamist regulatsioonid ei sätesta. Laenu taotlemise kord ja taotlusvormid ei ole kättesaadavad Siseministeeriumi veebilehel. Risk, et kõiki potentsiaalseid laenutaotlejaid ei kohelda võrdselt, ei ole maandatud.

1.2. Laenuandmise juhend

Juhend kinnitati KOVRAA peadirektori 30.06.1995. a käskkirjaga nr 6 ja see käsitleb 1995. aastal laenuks määratud raha kasutamist.

Vastavalt juhendile peab laenutaotlus sisaldama:

- **Ettevõtetel:**
  - avaldus laenu saamiseks, milles on näidatud summa, tagasimaksmise tingimused ja tagatised;
  - äriprojekt (ideestik, eesmärgid, eelarvestus, sh teised finantseerijad);
  - koopia asutamisdokumentidest;
  - aastabilanss (tegutsevail ettevõtetel);
  - maksuameti õiend maksude tasumise kohta.
- **Valdadel ja linnadel:**
  - laenuprojekt (ideestik, eesmärgid, eelarvestus, sh teised finantseerijad);
  - volikogu otsus laenu taotlemise kohta, milles on näidatud summa ja tagasimaksmise tingimused.

Ettevõtluskeskused viivad läbi laenutaotluse ekspertiisi ja edastavad taotlused koos maavalitsuse seisukoha ja oma ekspertiisi tulemustega KOVRAA-le.

---

[4] Vabariigi Valitsuse 23.04.1996. a määrus nr 109 "1996. aasta regionaalpoliitiliste laenude andmise kord", punkt 6

Laenu tagatiste koosseis määratakse laenulepingu vormistamisel. Erandjuhtudel sõlmitakse laenuleping tagatiseta. Viimane säte valitsuse kinnitatud laenuandmise korras puudub. Laenu protsent määratakse sõltuvalt laenu tähtajast ja tagatise iseloomust.

Nimetatud juhendi järgi toimus laenude andmine tegelikult ka aastatel 1996–1997. Käesoleval ajal laenu taotlemise ja menetlemise dokumenteeritud kord puudub.

Alates 2001. aasta novembrist on laenutaotluste esitamist nõutud komisjoni liikmete poolt heaks kiidetud ühtse vormi järgi, mis sisaldab:

- taotleja andmeid (registrikood, aadress, allkirjaõiguslik esindaja);
- taotluse eesmärki ja finantseerimist (taotletav summa ja omafinantseering);
- kohustuslikke lisadokumente (äriplaan, nõukogu ja juhatuse liikmete, tegev- ja finantsjuhi, pearaamatupidaja, ettevõtte omanike ja füüsilisest isikust ettevõtja elulookirjeldus; ettevõtte registreerimisdokumendid, ettevõtte juhatuse või nõukogu otsus laenu taotlemise kohta ja maksuameti õiend).

Ettevõtluskeskuse eksperthinnangut ja maavalitsuse toetust taotluse esitamisel enam ei nõuta.

1.3. Laenukomisjoni töökord

Kuni 2000. aasta maini puudus laenukomisjoni tegevust käsitlev regulatsioon.

Käesoleval ajal reguleerib regionaalpoliitilist laenu komisjoni töökord, mis kinnitati siseministri 16.05.2000. a käskkirjaga nr 234. Nimetatud töökord ei sisalda laenude taotlemise korda ega laenuprojektidele esitatavaid nõudeid.

Töökord reguleerib aastatel 1995–1997 laenu ressursiks eraldatud vahendite (kokku 36,2 miljonit krooni) ja väljastatud laenudest tagasilaekuvate vahendite kasutamist.

Töökorra kohaselt on komisjon organ, mis vaatab laenulepingud üle ning korraldab, koordineerib ja jälgib vahendite tagasilaekumist ja kasutamist. Komisjoni eesmärk on arendada ettevõtlust ja luua töökohti regionaalpoliitiliselt olulistes piirkondades.

Laenu haldamisel peab laenuhaldur suhtlema kliendiga kogu laenuperioodi jooksul, kontrollima summade sihipärast kasutamist, analüüsima laenu saanud ettevõtja ja laenu tagaja majanduslikku tegevust, äriplaani täitmist ning muude lepingust tulenevate kohustuste täitmist, nõudma vähemalt üks kord kvartalis kliendilt finantsaruannet. Samuti peab haldur korraldama täiendavate tagatiste seadmise ja muud tehingud vastavalt komisjoni otsusele.

Kõik laenulepingut puudutavad dokumendid peab haldur lisama olemasolevale laenutoimikule. Originaaldokumentidest koosnev toimik peab sisaldama kõiki komisjoni otsuste väljavõtteid vastava taotluse kohta, lepingut koos kõikide lisadega, sh laenu põhiosa ja intresside tasumise graafikut, tagatislepingut, täiendavaid kokkuleppeid koos nende tegemise aluseks olevate dokumentidega, kord kvartalis esitatavaid finantsaruandeid, kirjavahetust ning muid dokumente projekti või selle lepingu kohta.
Aruandeid klientide kohta koostatakse ja esitatakse tähtaegadel ja mahus, mis on kinnitatud halduslepinguga või komisjoni otsusega.

Kogu laenuportfelli hõlmavad raamatupidamisaruanded koostab haldur.

Probleemsete laenude ja portfelli seisu kohta peab haldur iga kuu aruande esitama. Kogu portfelli analüüs toimub vastavalt vajadusele. Aruandes peab ilmnema lõppevate, viivisvõlgnevustega ja maha kantud lepingute koosseis ning riskide jagunemine.

Halduri tegevust kontrollib komisjoni poolt aktsepteeritud audiitor. Komisjonil on õigus saada haldurilt laenu käsitlevaid dokumente ja kontrollida halduri tegevust vähemalt üks kord aastas.

1.4. Haldusleping

Valitsuse kehtestatud laenuandmise korra järgi tuli laenu andmise korraldajal valida laenu teenindav pank. Siseminister Edgar Savisaar kohustas oma 22.09.1995. a käskkirjaga nr 138 KOVRAA-d valmistama ette lepingud pankadega regionaalpoliitiliste laenude teenindamiseks ning volitas KOVRAA peadirektorit Ülo Peetsi alla kirjutama nimetatud lepingutele pärast nende läbivaatamist laenukomisjoni poolt. Komisjon eiras seda nõuet ning KOVRAA peadirektor Ülo Peets sõlmis tulenevalt laenukomisjoni otsusest 13.10.1995. a laenu teenindamiseks haldus-lepingu Maapankade Investeeringute AS-iga. Laenukomisjoni endise esimehe Tiit Sepa sõnul ei valitud panka laenu teenindamiseks pankade vähese huvi tõttu laenu vastu.

1996. aastal ostis AS Kilk Maapankade Investeeringute AS-i ja ettevõte jätkas pärast äri-registrisse kandmist tegevust nime all Regionaalinvesteeringute AS. Alates 2001. aasta maist kannab haldur nime AS Reginvest.

30.04.1996 sõlmiti AS-iga Regionaalinvesteeringud uus haldusleping, mis kehtis kuni 31.12.2001. Siseministeeriumi poolt allkirjastas halduslepingu laenukomisjoni 15.04.1996. a otsuse alusel KOVRAA peadirektor Ülo Peets.

Lepingu eesmärk on tagada riiklike regionaalpoliitiliste krediitide väljastamine ja hooldamine. Investeeringud laenudena teostatakse laenukomisjoni otsuste alusel. Investeerimistegevuse eesmärgiks on kindlustada investeeringute tulusus ja tulude pidev juurdekasv.

Regioportfelli koosseis ja haldamine

Lepingu järgi moodustavad regioportfelli:

- laenudeks planeeritud rahast välja antud krediitide tagasilaekumised;
- krediidiprotsendid;
- investeeringutulud.

Valitsuse määrustega ja laenukomisjoni otsustega laenuprojekti läbiviimiseks ette nähtud rahalised ja materiaalsed vahendid ei kuulu regioportfelli koosseisu ja nende kasutamine toimub laenukomisjoni otsuste ja/või selleks volitatud ministeeriumi esindaja kooskõlastusel.

Siseministeeriumi ega halduri esindajad ei andnud auditi käigus selgitust regioportfelli mõiste sellise määratluse kohta. Tegelikult kasutatakse regioportfelli mõistet kogu laenuga seotud raha suhtes.

Lepingu kohaselt mõistavad osapooled haldamise all:

- vahendite juhtimist regioportfelli mahu ulatuses, vabade vahendite investeerimispoliitika teostamist, väärtpaberiportfelli koostamist ja ministeeriumile investeerimiskonsultandiks olemist ilma täiendavate volitusteta;
- nende laenulepingute allkirjastamist, mille haldur vormistab projektikomisjoni otsuste alusel, kusjuures laenulepingul peab olema laenukomisjoni ühe liikme kooskõlastus;
- laenu põhiosa ja intressi laekumise jälgimist vastavalt graafikule;
- äriplaani realiseerimise kontrolli ning meeldetuletuste koostamist viivituste esinemisel maksegraafiku täitmisel;
- ministeeriumi regulaarset informeerimist laenude kasutamisest ning tekkinud häiretest äriplaanide realiseerimisel;
- ettepanekute tegemist äriplaanide korrigeerimiseks ja laenude maksegraafikute muutmiseks;
- arvestuse pidamist ja maksete teostamist laenuprojekti ministeeriumipoolse teostuse kohta (ekspertide töötasud ja maksud nendelt, lähetuskulude hüvitamine, materiaalse varustuse hangete eest tasumine, sidekulud jne);
- regionaalpoliitilist laenu saanud firmade nõustamise korraldamist;
- läbirääkimiste korraldamist täiendavate rahaliste ja materiaalsete vahendite kaasamiseks laenuprojekti laenuressursi suurendamiseks (kaasfinantseerimine pankade, investeerimisfondide ja liisingfirmade poolt);
- laenude sundsissenõudmise või mahakandmise korraldamist vastavalt laenukomisjoni otsustele.

Osapoolte õigused ja kohustused

Haldur ei vastuta laenukomisjoni otsuste alusel välja antud laenude riskide eest.
Haldur ei võta enda peale vastutust poliitiliste ja majanduslike riskide eest, mis teevad võimatuks lepingu eduka täitmise.

Halduslepingu järgi kohustub haldur esitama kord kvartalis regioportfelli eelmise kvartali tuludekulude aruande ja portfelli koosseisu, samuti teatama iga kuu 3. kuupäevaks regioportfelli arve seisu.

Ministeeriumil on õigus kontrollida laenuprojektide tegelikku kulgu, krediidi kasutamist ja maksete järgimist, aga ka halduri juhtimiskohustuste täitmist.

Ministeeriumil on õigus leping lõpetada, kui haldur ei täida endale võetud kohustusi või ületab talle antud volituste piire. Muude sanktsioonide rakendamist halduri suhtes lepingutingimuste rikkumise eest leping ei sätesta. Arvestades haldurile antud õiguste laia ulatust, oleks pidanud halduslepingus olema fikseeritud ka halduri täielik varaline vastutus tema tegevuse tulemusena riigile tekitatud kahju hüvitamiseks.

Auditi käigus ei esitatud põhjendavaid dokumente, millest tulenes halduslepingu sõlminud KOVRAA peadirektori õigus otsustada reinvesteerida krediitide tagasilaekumised ja intressitulu. Kuna valitsuse määrused neid küsimusi ei sätesta, siis tulnuks tagasilaekumised ja intressitulu kanda riigieelarve tuludesse. Lepingust ei selgu, mis saab nimetatud investeeringutest saadavast kahjust, mis tekib riigile, kui halduri ebaeduka tegevuse tulemusena kaotatakse tagasilaekumistest saadud või laenuks riigieelarvest eraldatud vahendid.

2. Regioportfell

Riigieelarvest aastatel 1995–1997 saadud 36,2 miljonist kroonist oli 2001. aasta lõpuks alles 12,6 miljonit krooni.
Laenu ei ole kirjendatud Siseministeeriumi raamatupidamisandmetes ega kajastatud aastaaruannetes. Halduslepingus sätestatud aruandeid ei ole laenuhaldur esitanud ning ministeeriumis puuduvad dokumendid, et aruandeid oleks enne 21.08.2001 haldurilt nõutud.
Laenuhaldur ei ole hoidnud regioportfelli varasid lahus aktsiaseltsi omadest.
Ministeeriumi siseauditi osakond ei ole laenu auditeerinud ega laenukomisjoni tööd kontrollinud. Samuti ei ole laenukomisjon kontrollinud halduri tegevust.

2.1. Üldiseloomustus

Siseministeerium sai riigieelarvest regionaalpoliitiliseks laenuks 36,2 miljonit krooni, millest seisuga 31.12.2001 oli auditeerimata andmetel alles 12,6 miljonit krooni.

Riigieelarvest eraldatud raha hulka ja selle kasutamist näitab **tabel 1** (miljonit krooni):

Aasta	Eelarvest saadud raha	Antud laene	Intressi-tulu	Muu investeeringute tulem	Mahakantud nõuded / taastatud nõuded	Haldus-kulud	Regio-portfell aasta lõpul
1995	14,4	10,7	-	-	-	0,3	10,7
1996	9,5	15,4	2,7	0,05	-	0,6	25,8
1997	12,3	15,2	4,5	-1,5	3,7	1,5	37,3
1998		5,7	4,8	-2,1	4,1	1,0	34,9
1999		1,1	2,3	0,02	0,2/3,3	1,3	39,0
2000		1,3	1,1	0,03	28,1	1,3	11,1
2001		4,5	0,8	1,1	-/1,2	1,3	12,6
kokku	**36,2**	**53,9**	**16,1**	**-1,1**	**31,6**	**7,3**	**12,6**

Allikas: AS Reginvest

Tabelist nähtub, et kuue aasta jooksul on laenukahjumiks ja haldamiseks kulunud kogu teenitud intress ja 2/3 eraldatud vahenditest.

Regioportfelli mahust aastatel 1995–2001 annab ülevaate **joonis 2**:

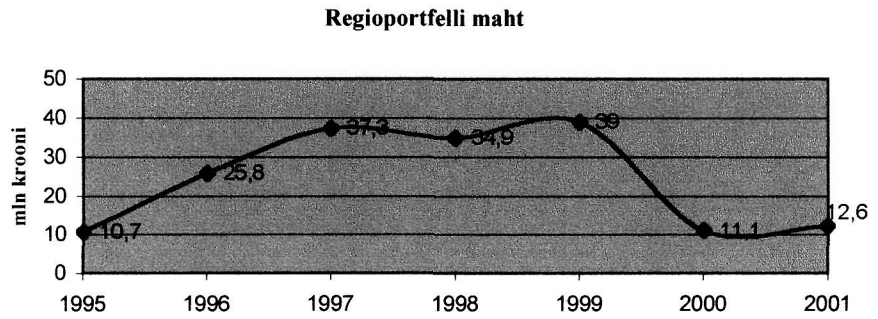

2.2. Regioportfelli vahendite arvestus

Regionaalpoliitilise laenu raha on AS-i Reginvest arvel. Viimane peab regioportfelli kohta eraldi arvestust.

1995. aastal laekus riigieelarvest regioportfelli arvele 13,21 miljonit krooni, 1996. aastal 9,5 miljonit krooni ning 1997. aastal lisaks riigieelarve 3,8 miljonile kroonile veel Eesti Regionaalarengu Sihtasutuselt 7,3 miljonit krooni ja Piirivalveametilt 0,4 miljonit krooni. Auditi käigus saadud selgituste järgi oli viimase rahaülekande puhul tegemist Riigikassas toimunud eksitusega, tegelikult oli 400 000 krooni ülekandjaks Siseministeerium.

Halduri selgituse kohaselt kavandati 1997. aastal laenu väljastada Eesti Regionaalarengu Sihtasutuse kaudu, kuid viimane ei suutnud tegevust alustada ja seepärast suunati raha AS-i Reginvest arvele.

Kokku kanti AS-i Reginvest arvele regioportfelli 34,3 miljonit krooni. Valitsuse määrustega laenuks eraldatud rahast ostis KOVRAA 1995. aastal 254 100 krooni eest sõiduauto KIA ja 24 400 krooni eest mobiiltelefoni. Nimetatud põhivara osteti laenu halduskuludeks ette nähtud rahast. Viiepoolse lepinguga andis Siseministeerium regioportfelli üle Emmaste Piima ja Liha-ühistu Kelp laenu summas 1,6 miljonit krooni. Valitsuse vastavate määrustega oli laenuks eraldatud riigieelarvest 35,35 miljonit krooni, tegelikult oli regioportfelli maht seoses ühistu Kelp üle antud laenuga 36,2 miljonit krooni.

Halduslepingu järgi kohustub haldur hoidma regioportfelli vara eraldi teiste fondide ja investeerimisportfellide varadest.

AS Reginvest andis regioportfellile 1998. aastal oma vahenditest laenu 1,7 miljonit krooni. Laenu said OÜ Maru Keskus 850 000 krooni, Saare Kalakasvatuse OÜ 465 000 krooni ja Leedevälja OÜ 400 000 krooni. Haldur põhjendas regioportfellile raha laenamist laenusaajate sooviga kiiresti laenu saada, kuid seoses Maapanga krahhiga regioportfellis vabad vahendid puudusid, sest haldur hoidis regioportfelli raha Maapangas. AS-i Reginvest laenu regioportfellile lepinguga ei vormistatud. Hiljem võttis haldur AS-i Reginvest vahendid regioportfellist tagasi. Kõik nimetatud laenud kanti hiljem kuludesse.

Auditeerimata andmeil moodustas seisuga 31.12.2001 regioportfelli nõue AS-i Reginvest vastu 342 100 krooni, sh 317 600 laekumine Maapanga pankrotivarast ja 22 900 krooni haldustasu arvestamisest tekkinud nõue.

2.3. Laenu kajastamine Siseministeeriumi aastaaruannetes

Regionaalpoliitilised laenud ei ole kirjendatud Siseministeeriumi raamatupidamisandmetes ega kajastatud aastaaruannetes. Ka ei kajastu regionaalpoliitiline laen AS Reginvest aastaaruannetes.

2.4. Aruandlus ja kontroll

Laenu andmise juhend ei sisalda kohustusliku aruandluse nõuet laenusaajatele ega ka kontrolli eraldatud raha kasutamise üle. Halduslepingus sätestatud aruandeid pole haldur esitanud.

Kooskõlas halduslepingu ja laenukomisjoni töökorraga koostab haldur laenuportfelli hõlmavad raamatupidamisaruanded ja esitab komisjonile igas kvartalis tulude-kulude aruanded ning portfelli koosseisu. Need kohustused on jäänud aga täitmata. Halduri väitel pole komisjon aruandevorme kinnitanud ega väljendanud selgeid nõudmisi, millist infot soovitakse.

Siseministeeriumi siseauditi osakond, mis moodustati 01.01.2001, ei ole laenuga seonduvat auditeerinud.

Halduslepingu kohaselt on ministeeriumil õigus kontrollida halduri juhtimiskohustuste täitmist.

Laenukomisjoni töökord sätestab, et komisjonil on õigus saada haldurilt laenu käsitlevaid dokumente ja kontrollida halduri tegevust vähemalt üks kord aastas. Halduslepingu täitmise kontrolli kohta koostatakse kirjalik akt, mille allkirjastab komisjoni esimees.

Laenukomisjon ei ole laenuhalduri tegevust halduslepingu täitmisel piisavalt kontrollinud. Alates 2001. aasta maikuust võeti tööle konsultant, kelle ülesandeks oli väljastatud laenude jälgimine ja tulemustest ülevaate andmine komisjonile. Samuti andis laenuhaldur komisjonile selgitusi üksikute laenude osas.

Regioportfelli auditeeris ajavahemikul 1996–2001 MRI Rimess vannutatud audiitor Mati Nõmmiste, kes on ka AS-i Reginvest audiitor. Audiitor on juhtinud halduri tähelepanu asjaolule, et puudub ebatõenäoliselt laekuvate laenude kuludesse kandmise kord, ning teinud komisjonile ettepaneku halduri haldustasu arvestamise korra muutmise kohta.

3. Laenude väljaandmine

Siseministeeriumis puudusid piisavalt selged laenude teenindamise dokumenteeritud nõuded, sh taotluste analüüsi põhimõtted. Valitsuse kehtestatud laenuandmise korra rikkumisena ei nõutud pärast 1997. aastat väljastatud laenude puhul ettevõtluskeskuse ekspertiisi tulemusi ega maavalitsuse arvamust.
Projektide omafinantseerimist ei nõutud, mistõttu rahastati laenuprojekte ebaseaduslikult 6 miljoni krooni ulatuses.
Laenud anti tagatiseta või ebapiisava tagatisega, mille väärtus ei olnud piisav laenuandja nõuete rahuldamiseks. Laenulepingutes ei olnud reguleeritud laenusaaja aruandluse nõue. Laenude jälgimisel ei analüüsinud laenukomisjon ega haldur laenusaajate finantsolukorda ega tagatiste väärtust ning ei rakendatud laenude klassifitseerimist vastavalt riskiastmele, lähtudes tagastamise tõenäosusest. Arvestatud intresse jäi laekumata üle 6 miljoni krooni.

3.1. Üldiseloomustus

Ajavahemikul 1995–2001 anti auditeerimata andmeil laene 53,9 miljonit krooni. Seisuga 31.12.2001 moodustasid regioportfelli auditeerimata bilansi järgi laenud 9,7 miljonit krooni. Laenuprojektide rahastamist käsitleb **tabel 2** (miljonit krooni):

Aasta	Sõlmitud lepinguid	Antud laene	Arvestatud intresse	Laekunud intresse	Kantud kuludesse	Laenu jääk aasta lõpul
1995	21	10,7	-	-	-	10,7
1996	44	15,4	2,7	1,7	-	24,7
1997	23	15,2	4,5	2,6	3,7	34,1
1998	-	5,7	4,8	2,5	4,1	32,9
1999	-	1,1	2,7	1,7	0,2	35,3
2000	3	1,3	1,1	0,8	28,1	14,8
2001	9	4,5	0,8	0,6	-	9,7
kokku	**100**	**53,9**	**16,1**	**10,0**	**36,1**	**9,7**

Allikas : AS Reginvest

Tabelis toodud andmetest nähtub, et enamik väljastatud laene kanti hiljem kuludesse.

Laenude jaotumine valdkonniti aastail 1995–2001 on näidatud **joonisel 3**:

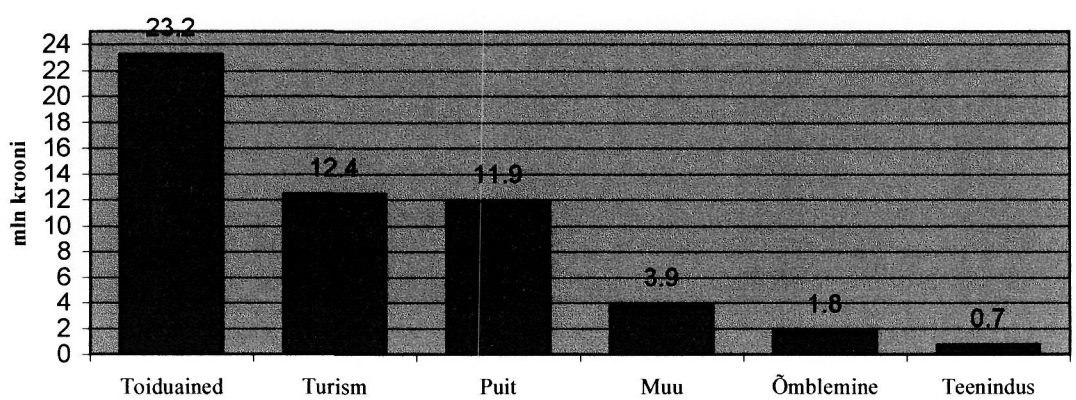

3.2. Laenuandmise protseduur

Valitsuse kinnitatud laenuandmise korra järgi esitatakse laenutaotlused projekti realiseerimiskoha maavalitsusele. Maavalitsus annab laenutaotlusele hinnangu lähtudes sellest, kas projekt on kooskõlas laenu eesmärgi ja suunitlusega, ning edastab taotluse koos oma hinnanguga ühele ettevõtluskeskustest või sellega võrdsustatud isikutest, kellel on vastav kokkulepe Siseministeeriumiga.

Ettevõtluskeskus või sellega võrdsustatud isik teeb projekti esialgse tasuvusekspertiisi ning edastab selle koos maavalitsuse hinnangu ja oma hinnanguga Siseministeeriumile.

Laenu andmist korraldab ja laenutaotlusi vaatab läbi siseministri käskkirjaga moodustatud komisjon, kes teeb laenu andmisega nõustumise või sellest keeldumise kohta otsuse ühe kuu jooksul taotluse ministeeriumile laekumise päevast arvates, ning teatab sellest taotluse esitajale kirjalikult. Komisjoni otsus on laenulepingu sõlmimise aluseks laenu taotleja ja laenuhalduri vahel, kes sõlmib lepingu ja jälgib edasist laenuga seonduvat tegevust.

Pärast 1997. aastat välja antud laenude puhul ei ole komisjon nõudnud maavalitsuse arvamust ega ettevõtluskeskuse ekspertiisi tulemusi. Info laenu taotlemisest laekub laenuhaldurile või komisjonile. Haldur ja konsultant koostavad komisjonile ettepaneku laenutaotluse kohta. Komisjon võtab vastu otsuse ja edastab selle laenuhaldurile. Otsuse alusel vormistab haldur laenulepingu.

3.3. Laenutaotluste analüüs

Siseministeerium ei olnud kehtestanud põhimõtteid, mille alusel analüüsida regionaalpoliitilise laenu taotlusi.

- Auditi käigus ei selgunud, milline oli väljastatud laenude puhul laenuanalüüsi sisu ja ulatus:
  - kas ja kuidas välistas taotluste analüüs laenu andmise mittelaenuõiguslikele taotlejatele;
  - kas analüüs oli suunatud laenusaaja krediidivõimelisuse hindamisele;
  - kas krediidivõimelisuse hindamine tugines kvalitatiivsele ja kvantitatiivsele analüüsile, võttes arvesse asjaolusid, mis võivad mõjutada laenu tagasimaksmise tõenäosust;
  - kas laenuprojektid olid seotud EL-i nõuetega vastavusse viimisega.

- Laenutoimikutes puudusid andmed, mis oleksid iseloomustanud:
  - laenusaaja varasemate kohustuste täitmist ja viimaste aastate finantsnäitajaid;
  - juhtimise kvaliteeti ja ärialast võimekust;
  - juriidilisest isikust laenusaaja omanikke ja omavahel seotud isikuid;
  - laenusaaja usaldusväärsust ja ärialast reputatsiooni;
  - omafinantseerimise osakaalu finantseeritavas projektis;
  - maksevõimet ning laenutootest, laenutingimustest ja muudest kohustustest tulenevaid olulisemaid riske;
  - laenu tagastamise esmaseid ja teiseseid allikaid.

3.4. Laenukomisjoni otsused

Regionaalpoliitilise laenu andmise korra järgi teeb otsuse laenu andmise kohta laenukomisjon. Otsustes on laenutingimustena fikseeritud laenusumma, intressimäär ja tagasimaksmise tähtajad.

Laenuandmise otsustes puudus viide laenu tagatisele. Seetõttu ei selgunud, kuidas komisjon veendus laenutaotleja krediidivõimelisuses tagada laenu tagasimaksmine vastavalt laenu-tingimustele.

3.5. Omafinantseerimine

Valitsuse kinnitatud laenuandmise korra punkti 6 järgi ei tohi riikliku finantseerimise osatähtsus ületada 75% projekti maksumusest. Auditi käigus tehti kindlaks, et valimiga hõlmatud laenude finantseerimine oli 100%-liselt tagatud riiklikest vahenditest. Järelikult rahastati valimiga hõlmatud laenuprojekte riigieelarve vahenditest ebaseaduslikult 6 miljoni krooni ulatuses.

3.6. Laenutagatised

Valitsuse kehtestatud laenuandmise korra järgi määratakse laenuintress sõltuvalt laenutähtajast ja tagatise iseloomust. See eeldab laenutagatise olemasolu. KOVRAA peadirektori kinnitatud laenu taotlemise ja taotluste läbivaatamise juhend sätestas, et laenu tagatise koosseis määratakse lepingu vormistamisel. Erandjuhtudel sõlmitakse laenuleping tagatiseta.

Ilma tagatiseta laenude andmise tingimusi ja piirmäärasid ei ole kehtestatud. Samuti ei ole kehtestatud nõudeid laenutagatisele ja selle väärtusele. Laenutagatised vormistas laenuhaldur.

Viide laenutagatisele oli 17 lepingus. Laenu tagatiseks oli kommertspant või kinnisvara. Kõigil juhtudel puudusid andmed tagatise väärtuse kohta, sh tagatise realiseerimisega seotud kulud, aeg ja võimalikud juriidilised takistused. Kinnisvara puhul puudus viide vara kindlustuse kohta.

Haldur selgitas, et "tagatise väärtus on määratud selle väärtusega ettevõtja bilansis, mis lepiti suusõnaliselt kokku laenu väljaandmisel komisjonis". Tagatiste osa portfellis oli väike, sest laen ei konkureerinud pankadega. Paljudel ettevõtjatel olid pangalaenud, mille tagatiseks olid olemasolevad varad.

Tagatise realiseerimise tulemusena on laenu kustutatud vaid kahel juhul. AS-i Vivo tagatise realiseerimisest laekus regioportfelli 80 000 krooni ja Toojako OÜ tagatise realiseerimisest 137 000 krooni.
Kummalgi korral ei olnud tagatise realiseerimisest saadud raha piisav võla kustutamiseks. Võlga jäi tasumata esimesel juhul 507 000 krooni ja teisel juhul 144 000 krooni.

3.7. Intressid

Regioportfelli laenuintress oli kuni 1999. aasta lõpuni 15–20% aastas. Laenuhalduri selgituse järgi pidi kõrgem intressimäär aitama säilitada laenu põhikapitali, arvestades väljastatavate laenude kõrget riski, ning olema vastukaaluks tagatiste võimalikule puudumisele või vähesusele.

Alates 2000. aasta algusest vormistati kõigi lepingute juurde kuuluvad maksegraafikud ümber intressimäärale 9–12% aastas. Samasugune intressimäär kehtis ka 2001. aastal väljastatud laenude puhul. Aastatel 1995–2000 sõlmitud laenulepingute järgi toimus intressi tasumine kord kvartalis. 2001. aastal sõlmitud lepingute alusel tasutakse laenuintresse iga kuu.

Aastatel 1995–2001 arvestati laenuintresse 16,1 miljonit krooni, millest laekus 10 miljonit krooni.

31.12.2001 seisuga on laenuhalduri andmetel intresside arvestus peatatud 45 enne 2001. aastat väljastatud laenu puhul (andmed on lisas 3). 2001. aastal väljastatud laenude puhul laekus intress enamikul juhtudel õigeaegselt.

3.8. Laenulepingute sõlmimine

Laenulepingud on vormistanud laenuhaldur ning allkirjastanud laenukomisjoni esimees, haldur ja laenusaaja. Lepingud sisaldavad laenukomisjoni otsustes fikseeritud laenuandmise tingimusi, eritingimusi ja tagatisi, lisatud on maksegraafikud ja pandilepingud (kui need on vormistatud).

Osa lepinguid sisaldab sanktsioonina tähtaegselt tasumata laenu põhiosalt ja intressilt viivise tasumist 0,2% päevas. Osa lepinguid viivise arvutamist ei sätesta.

Kõigis 2001. aastal sõlmitud laenulepingutes on ette nähtud tingimused, kuidas toimub lepingu alusel tehtavate maksete tasumine Eesti krooni kursi muutumisel.

Sõlmitud laenulepingutes on enamikel juhtudel näitamata laenu objekti täielik nimetus, milleks laenu kasutatakse. Lepingutes on näidatud laenu otstarbena: põhivara ost, käibevahendite hankimine, ehitustööd jne. Rahastatava objekti täpse nimetuse puudumine laenulepingutes suurendab laenu mittesihipärase kasutamise riski.

Laenulepinguga ei ole reguleeritud laenusaaja aruandluse nõue. Kõigi 2001. aastal välja antud laenude puhul on laenutoimikus viimane aastaaruande bilanss ja kasumiaruanne. Varem väljastatud laenude puhul on halduril laenusaaja majandustegevust käsitlevaid aruandeid olemas ainult osaliselt.

3.9. Laenude jälgimine

Aruanded probleemsete laenude ja portfelli seisu kohta

Laenukomisjoni töökorra kohaselt peab haldur esitama probleemsete laenude ja portfelli seisu kohta iga kuu aruande. Kogu portfelli analüüs toimub vastavalt vajadusele. Aruandes peab ilmnema lõppevate, viivisvõlgnevustega ja maha kantud lepingute koosseis ning riskide jagunemine.

Laenuhaldur ei ole sellist aruannet iga kuu esitanud.

Laenude klassifitseerimise süsteem

Komisjon ega haldur ei ole laenude jälgimiseks rakendanud laenude klassifitseerimise süsteemi, mis võimaldaks tagasimaksmise tõenäosuse alusel eristada laene nende riskiastme järgi, võttes arvesse laenusaaja majanduslikku olukorda, krediidivõimelisust, tagatise väärtust ja realiseeritavust ning teisi asjaolusid, mis võivad mõjutada laenusaaja kohustuste täitmist laenuandja ees.

Probleemsete laenude kohta on laenuhaldur 1999. aasta aastaaruande juurde koostanud nimekirja, milles laenud on klassifitseeritud 5 rühma:

- tõenäosus tagasimakseteks väike;
- tööandjana töötavad ettevõtted;
- likvideerimis- ja pankrotimenetluses ettevõtted;
- tegevuse sisuliselt peatanud ettevõtted;
- mahakantud laenud.

Külastusaruanded

Haldur on vastavalt komisjoni otsusele sõlminud 30.03.2001 tööettevõtulepingu konsultandiga, kelle ülesandeks on laenude jälgimine. Komisjon kooskõlastas lepingu 17.04.2001. Konsultant külastas nii laenu saanuid kui ka laenu taotlejaid. Komisjon ega haldur pole määranud külastusaruandele esitatavaid nõudeid. Kõik aruanded sisaldavad objekti lühitutvustust, tähtsust regioonis, majandustulemusi, muljeid külastusest ja ettepanekuid, kuid enamikul juhtudel ei sisalda infot laenusaaja tegevuse finantsanalüüsi ja tagatise seisukorra kohta. Samuti sisaldub aruannetes vihjeid halduri vähese suhtlemise kohta laenu saajatega (OÜ Valguta Pagar). Külastusaruannete põhjal tunnistati täielikult ebaõnnestunuks 14 laenuprojekti. Paljudel juhtudel olid halduril laenusaajate kontaktandmed vananenud.

3.10. Sanktsioonide rakendamine

Laenuandmise korra järgi nõutakse juhul, kui taotleja on projekti esitamisel kasutanud teadvalt väärandmeid või ei kasuta laenu sihipäraselt, kogu laenusumma koos intresside, viiviste ja lepingu ettevalmistuskuludega viivitamata tagasi.

Haldur ei ole esitanud komisjonile ettepanekuid nõuda laenusumma tagasi seoses laenu mittesihtotstarbelise kasutamisega.

4. Laenude kuludesse kandmine

Siseministeerium ei ole kehtestanud laenude hindamise, provideerimise ja ebatõenäoliselt laekuvate nõuete mahakandmise korda. Määramata on, kuidas peab olema tõestatud, et eeldused ja projektsioonid, mille alusel tulevasi loodetavaid rahavooge hinnatakse, on antud olukorras realistlikud ja põhjendatud.
Laenuhaldur ei informeerinud halduslepingus sätestatud korras Siseministeeriumi regio-portfelli seisukorrast ja laenukomisjon ei ole seda ka enne 21.08.2001 nõudnud. Haldur ei ole laenude jälgimisel piisavalt analüüsinud laenu saanud ettevõtjate ja laenu tagajate majanduslikku tegevust ning on kandnud halduslepingut eirates ilma komisjoni otsuseta kuludesse laene 21 miljoni krooni ulatuses.
Täitmata on halduslepingus sätestatud investeerimise eesmärk: kindlustada investeeringute tulusus ja tulude pidev juurdekasv.

4.1. Regulatsioon

Puudub laenude hindamise, provideerimise ja ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise kord.

Laenude hindamine

Laenude allahindamise põhimõtted on kehtestamata. Määramata on, kuidas peab olema tõestatud, et eeldused ja projektsioonid, mille alusel tulevasi loodetavaid rahavooge hinnatakse, on antud olukorras realistlikud ja põhjendatud. Ei olnud dokumenteeritud, kuidas komisjon ja haldur tegid kindlaks, et allahindlus toimub järjepidevuse ja võrreldavuse printsiibi alusel ning allahindluse aluseks olev aruandlus ja info võimaldab anda objektiivset hinnangut nõuete väärtusele.

Võlgnevus

Laenukomisjoni töökorra järgi saab klient, kelle laenu põhiosa ja/või intressi tasumise kuupäevast on möödunud kolm pangapäeva, kuid võlgnevus on kustutamata, haldurilt vormikohase meeldetuletuse. Tasumise tähtaeg on 10 kalendripäeva arvates meeldetuletuse väljastamisest.

Kui klient ei suuda viivisvõlgnevust tähtajaks likvideerida, teatab haldur sellest komisjonile järgmisel istungil. Istungini jääva aja jooksul püüab haldur välja selgitada viivisvõlgnevuse põhjused, nõuab vajadusel kliendilt viimase perioodi finantsaruanded, tutvub olukorraga kliendi asukohas, vaatab üle tagatise ja koostab kõige kohta ülevaate.

Kui 30 päeva jooksul alates viivisvõlgnevuse tekkimisest pole õnnestunud seda likvideerida, esitab haldur komisjonile viivisvõlgnevuse kirjaliku ülevaate. Klient on kohustatud esitama viivisvõlgnevuste kohta oma kirjaliku selgituse.

Vastavalt viivisvõlgnevuse ülevaates selgunud põhjustele võtab komisjon vastu otsuse meetmete kohta, mida kliendi puhul rakendatakse. Kliendi tegevust jälgib haldur või ekspert, kes teevad ettepanekud vajalike lepingute või lepingu lisade muutmise kohta.

Komisjon otsustab edasise käitumise kliendiga, määrab kliendiga tegelevad isikud või jätab probleemi halduri kompetentsi, otsustab kulutuste tegemise ja muud klienti puudutavad küsimused.

Pidurdunud nõude puhul (kliendil on maksmata 60 päeva viivis) lõpetatakse maksetega hilinenud kliendi intresside ja viiviste arvestus automaatselt ilma komisjoni otsuseta.

Võlgnevuse kohtulikus ja kohtuvälises korras sissenõudmisega ning pankrotimenetlusega tegeleb komisjoni otsusel haldur, kes informeerib toimuvast jooksvalt komisjoni. Pärast kohtu- või pankrotimenetluse lõppemist, võlgniku ettevõtte likvideerimist või laenu kustutamist teeb komisjon otsuse kliendi tagastamata summad halduril maha kanda.

Ettevõtjate majandusliku seisu hindamist kord ei käsitle.

Ebatõenäoliselt laekuvad nõuded

Komisjoni töökorra järgi viiakse nõuded, mille laekumine on ebatõenäoline, kuid millega komisjon ja haldur edasi tegelevad, raamatupidamisaruande koostamisel eraldi kontole ja arvestatakse nende pealt ka haldustasu.

Kirjeldatud regulatsiooni suhtes ei ole halduriga sõlmitud halduslepingut täiendatud.

4.2. Aruandlus

Auditeerimisel ilmnes, et Siseministeerium ei ole säilitanud aastatel 1995–1997 esitatud laenutaotlusi, eirates sellega valitsuse kehtestatud korda. Ka puuduvad ministeeriumis enne 2000. aastat toimunud laenukomisjoni koosolekute protokollid. Alates 2000. aasta maikuust on komisjoni koosolekute protokollid Siseministeeriumis säilinud.

Laenukomisjon ei nõudnud kuni 21.08.2001 halduslepingus sätestatud korras laenuhaldurilt regioportfelli kvartaalse tulude-kulude aruande ja portfelli koosseisu esitamist. Hiljem on komisjoni esimees ja siseminister korduvalt nõudnud haldurilt laenulepingute, nende lisade ja tagatislepingute koopiate esitamist, kuid siiani pole laenuhaldur ministeeriumile mainitud dokumente esitanud. Komisjoni esimees Deiw Rahumägi kinnitas 01.03.2002 Siseministeeriumis toimunud kohtumisel audiitoritele, et komisjoni käsutuses pole halduslepingus sätestatud aruandeid.

Halduri väitel pole laenukomisjonil selgelt väljendatud nõudmisi, millist infot vajatakse.

Väga olulise info puudumine on raskendanud komisjonil täita oma põhifunktsiooni – olla laenulepinguid üle vaatav ja vahendite tagasilaekumist ning kasutamist korraldav, koordineeriv ja jälgiv organ ning võtta vastu otsuseid, et saavutada komisjoni eesmärgi täitmine. Täitmata on ka investeeringute eesmärk – kindlustada investeeringute tulusus ja tulude pidev juurdekasv. Kuue aastaga kulus laenukahjumiteks ja haldamiskuludeks kogu teenitud intress ja 2/3 riigieelarvest eraldatud vahenditest.

4.3. Laenuhalduri tegevus

Auditi käigus ei esitatud dokumente, mis tõestanuks, et laenuhaldur on täitnud halduslepingust ja laenukomisjoni töökorrast tulenevaid kohustusi korrektselt:

- suhelnud piisavalt kogu laenu tähtaja jooksul klientidega ja kontrollinud laenu sihipärast kasutamist;
- analüüsinud laenu saanud ettevõtjate ja laenu tagajate majanduslikku tegevust, äriplaani täitmist ning muude lepingust tulenevate kohustuste täitmist;
- nõudnud klientidelt finantsaruandeid vähemalt kord kvartalis ning kehtestanud laenulepingutega klientidele aruandluse korda ja aruannete vorme;
- paljudel juhtudel jäid seadmata laenu tagatised ja määramata nende väärtus.

Halduri arvates on kvartaliaruannetest vähe kasu, kui need on koostatud formaalselt ja tõenäoliselt ei osata neid analüüsida. Seetõttu püüdis ta enda väitel kohtumistel laenusaajatega keskenduda probleemidele ja õpetas neid koostama finantsanalüüse. Kokkusaamise tulemusi ei dokumenteeritud. Regioportfelli iga-aastased auditid tõendavad, et firmade nõustamine halduri poolt ei ole olnud edukas.

Halduslepingu järgi korraldab haldur laenude mahakandmist vastavalt laenukomisjoni otsustele. Ajavahemikul 1997–2001 kandis laenuhaldur kuludesse laene koos tasumata intressidega 36,1 miljonit krooni. Sellest summast kanti kuludesse ilma komisjoni otsuseta 21 miljonit krooni ja komisjoni otsuste alusel 15,1 miljonit krooni (andmed selle kohta on toodud lisas 4). Seega ületas haldur oma pädevust. Halduri selgituse järgi on eeltoodu põhjuseks asjaolu, et 1998. aastast kuni 2000. aasta maini komisjon ei tegutsenud ning puudus laenude mahakandmise kord.

Hiljem taastas haldur 12 tema poolt kuludesse kantud laenu summas 4,8 miljonit krooni (andmed selle kohta on lisas 5). Taastatud laenudest kahe puhul tasusid laenusaajad laenu 437 000 krooni ja kahe laenu puhul koostati 1 024 600 krooni kohta uus maksegraafik, mida laenusaajad ka asusid täitma. 2000. aastal kandis haldur 3,3 miljonit krooni taastatud laene uuesti kuludesse. Selline laenude kuludesse kandmise käsitlus annab tunnistust, et kuludesse kandmise põhjendatust ei olnud vajalikul määral analüüsitud.

Kuna klientidelt ei nõutud finantsaruandeid ega analüüsitud nende majandustegevust ja tagatiste väärtust, siis ei ole selge, kuidas haldur veendus, et laenude kuludesse kandmine antud olukorras oli realistlik ja põhjendatud.

Halduri väitel vajab tagatiste seisukorra jälgimine kinnisvarafirma hinnangut, mis on küllaltki kallis.

4.4. Oluliste puudustega laenud

Auditeerimisel selgus, et mõningatel juhtudel ei kasutatud laenu sihtotstarbeliselt ning laenude väljastamisel ja jälgimisel eirati laenu käsitlevaid regulatsioone. Tutvumisel laenutaotlustele antud laenuprojektide eksperthinnangutega ilmnes, et mõningatel juhtudel andsid projektile eksperthinnangu ettevõtluskeskused, kes olid ise ka äriplaani koostanud. See tähendab, et äriplaani koostaja ja sellele eksperthinnangu andja funktsioonide lahusus ei olnud tagatud.

MTÜ Eesti Motomatkajate Klubi

Aadress	Nurme 40, Tallinn
Lepingu nr	62-96
Summa, intressimäär, tähtaeg	287 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	"Jõgevatreff 97" korraldamine
Komisjoni otsus	04.10.1996
Tegevjuht	Raido Remmelg
Olulisemad puudused	Mittesihipärane laen (regulatsioon ei näe ette laenu andmist mittetulundusühingutele); puuduvad tagatis ja maavalitsuse toetus.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	100 000 krooni ja 22 200 krooni
Kuludesse kantud	241 000 (30.12.2000)
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub
Märkused	Võla ülekandmise kokkuleppe alusel võttis MTÜ Jõgeva MC 05.03.2001 laenukohustuse 226 800 krooni üle. MTÜ Jõgeva MC poolt ülevõetud laen ei kajastu regioportfelli seisuga 31.08.2001 auditeeritud vahearuandes ega ka 2001. aasta auditeerimata aastaaruandes. Konsultandi 05.08.2001. a külastusaruande järgi pole "Jõgevatreff" tuluüritus. Põhiline mõju regioonis on kaudne: ürituse külastajad annavad käivet maakonna poodides, toitlustus- ja majutuskohtades. Klubi raamatupidamisandmed pole usaldusväärsed ja laenu tagasimaksmise kohustust ei ole seni tõsiselt võetud, kuid saadud riiklikke vahendeid on käibes hoitud.

OÜ Alias

Aadress	Gildi 9, Tartu
Lepingu nr	31-96
Summa, intressimäär, tähtaeg	142 000 krooni; 18%; 4 kuud
Objekt	Käibevahendite omandamine
Komisjoni otsus	15.04.1996
Osanik/tegevjuht	Oleg Svaikovski
Olulisemad puudused	Mittesihipärane laen (Tartu pole vähearenenud regioon), ettevõtluskeskuse hinnang äriplaani kohta ning maavalitsuse toetus laenu saamiseks puuduvad. Laenu tagatiseks vormistati 23.09.1999 kahe pandilepinguga seadmed maksumusega 78 000 krooni ja kaubamärk, mille väärtust ei määratud. Laenu mittetagastamisel ei nõudnud haldur pandi realiseerimist.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Ei ole

Kuludesse kantud	157 000 krooni
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	15.05.2000
Märkused	Põhikirja järgi on OÜ Alias tegevus ajalehe "Russkaja gazeta" väljaandmine. OÜ Alias kustutati ettevõtteregistrist. Haldur kandis 11.02.1997. a laenu koos tasumata intressidega 157 000 krooni kuludesse. Tartu Politseiprefekti 12.01.1998. a kirjast nr 3-14/232 AS-ile Reginvest nähtub, et O. Svaikovski vastu oli algatatud kriminaalasi seoses regionaal-poliitilise laenu ja Maapanga laenudega, kuid see lõpetati 30.06.1997 seoses kuritöö koosseisu puudumisega.

OÜ Tareste

Aadress	Leigri väljak 5, Kärdla
Lepingu nr	42-96
Summa, intressimäär, tähtaeg	300 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	Raadio sisseseade ost
Komisjoni otsus	11.06.1996
Osanikud	21 osanikku; sh alates 02.11.2000 Tiit Laja ja Aivar Pere
Olulisemad puudused	Laenulepingus näidati laenutagatisena seadmed, kuid tagatisi haldur ei vormistanud. Hinnangu äriplaanile andis Hiiumaa ettevõtluskeskuse tegevdirektor Aivar Pere ja toetuse laenu saamiseks tolleaegne Hiiu maavanem Tiit Laja. 26.05.1997 otsustas komisjon laenu tagasi kutsuda lepingutingimuste rikkumise tõttu. Haldur komisjoni otsust ei täitnud. 24.11.2000 otsustas komisjon osaleda OÜ Tareste osakapitalis osakuga 70 000 krooni ja kohustas haldurit teostama osalemiseks vajalikud protseduurid. Selle otsusega rikkus komisjon laenuandmise korda, mis ei võimalda laenuvahendeid paigutada äriühingute osakutesse. Haldur soetas 2001. aastal regioportfelli nimel OÜ Tareste osa nimiväärtusega 70 000 krooni. Osa omandamisel tasaarvestati regioportfelli nõue 242 000 krooni, mis moodustas investeeringu soetus-maksumuse. Selle bilansiline väärtus arvestati nulli seoses investeeringu väärtuse püsiva langusega. 23.12.2000 kandis haldur laenu koos tasumata intressidega (kokku 307 300 krooni) kuludesse.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	58 000 krooni ja 101 400 krooni
Kuludesse kantud	307 300 krooni
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub
Märkused	OÜ Tareste põhitegevuseks on ajalehe "Hiiumaa" väljaandmine. Konsultant märkis 01.09.2001 koostatud külastusaruandes, et laenusaaja toodab igakuist kahjumit ligi 30 000 krooni. Laenunõudest loobumine lükkas edasi ettevõtja pankrotti. Laenuhalduri selgituse järgi võimaldas nõudest loobumine tasuda OÜ-l Tareste võlga maksuametile. Laenuandmise kord ei võimalda laenu anda äriühingutele maksuvõlgade katteks.

OÜ Laukmen

Aadress	Koonga vald, Pärnumaa
Lepingu nr	15-96; 41-96;
Summa, intressimäär, tähtaeg	220 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	Autoremonditöökoja ehituse lõpetamine
Komisjoni otsus	18.12.1995; 04.06.1996
Tegevjuht	Margo Lauk
Olulisemad puudused	Ei olnud tagatud äriplaani koostaja ning sellele eksperthinnangu andja funktsioonide lahusus. Laenu saamiseks andis eksperthinnangu Pärnu ärinõuandla, kes ise ka äriplaani koostas. Laenu tagatiseks on 16.07.1997 sõlmitud pandilepingu alusel Kingu talu hooned, mille väärtust ei määratud. 30.12.2000 kandis haldur laenu koos tasumata intressidega kokku 293 900 krooni kuludesse. Haldur pandi realiseerimist ei nõudnud.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Intressid 31 800 krooni
Kuludesse kantud	293 900 krooni
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub
Märkused	Laenu tagastamisel ja intresside tasumisel esines pidevalt raskusi ning haldur muutis maksegraafikut. Intresse tasuti 31 800 krooni, laenu ei tagastatud. 2001. aastal toimus objektil tulekahju. Pärnumaa Päästeteenistuse 02.10.2001. a õiendist nähtub, et kindlustamata hoonest hävis tulekahjus 60%.

OÜ Saare Kalakasvatus

Aadress	Kaarma vald, Saaremaa
Lepingu nr	4-97; 24-97;
Summa, intressimäär, tähtaeg	2000 000 krooni ja 2 600 000 krooni; 15%; 5 aastat
Objekt	Kalakasvatuse arendamine
Komisjoni otsus	26.05.1997 ja 09.12.1997
Omanikud	Raivo Kallas ja Riho Nook
Olulisemad puudused	Viimase laenu puhul ei määranud komisjon laenu summat. Laenude tagatiseks on pandileping hoonetele Kuressaare vallas Pähkla külas (ühekorruseline kalakasvatuse hoone netopinnaga 250,3 m^2 ning ühekorruseline pumbamaja netopinnaga 50,2 m^2), mille väärtust ei määratud. Laenusaaja ei asunud vastavalt maksegraafikule laenu tagastama ega intresse tasuma. Laenutoimiku dokumentidest ei selgu, kuidas haldur veendus laenu kuludessekandmise põhjendatuses. Tagatiste realiseerimist haldur ei nõudnud.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Ei ole
Kuludesse kantud	4,39 miljonit krooni (30.12.2000)
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub
Märkused	Laenu põhiosa ja intresside tasumise osas otsustati anda maksepuhkust 3 aastat. Intresside tasumise kohta sätestab laenuleping, et neid ei tasuta kuni 2000. aasta lõpuni. Intressid lisatakse üks kord kvartalis laenu põhisummale. Intresside tasumine pidi algama 28.01.2001 ja intress tuli tasuda iga kuu 28. kuupäevaks.

Enne intresside tasumise tähtaja algust kandis laenuhaldur 30.12.2000. aastal kogu võlgnevuse kuludesse.

OÜ Saare Kalakasvatus asutati 1997. aastal AS-i Saare Kalur poolt eesmärgiga edendada väherentaablit kalade kasvatust. 1999. aastal ostsid OÜ osad Raivo Kallas ja Riho Nook. Käesoleval ajal toimub OÜ Saare Kalakasvatus pankrotimenetlus.

Konsultandi 13.07.2001. a külastusaruande järgi arvas Riho Nook regionaalpoliitilise laenu puhul olevat tegu toetusega, mis mingi aja pärast kustutatakse. Konsultandi arvates läksid laenu taotlejad tõenäoliselt algusest peale välja pettusele, et omastada raha.

AS Ware

Aadress	Metsa 6a, Iisaku, Ida-Virumaa
Lepingu nr	9-95; 32/2-96; 59-96;
Summa, intressimäär, tähtaeg	700 000 krooni; 1100 000 krooni ja 200 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	Liimpuidutehase käivitamine
Komisjoni otsus	18. 12. 1995; 14.03.1996; 04.10.1996
Tegevjuht	Raivo Raap
Olulisemad puudused	Komisjoni otsused 18.12.1995 ja 14.03.1996 ei sisalda laenu summat. Pandilepingu järgi olid laenude tagatiseks ostetavad seadmed ja kinnisvara (ühekorruseline kontorihoone 417 m^2), mille väärtust leping ei sisalda. Laenutagatiste realiseerimist haldur ei nõudnud.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Ei ole
Kuludesse kantud	2,77 miljonit krooni
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	11.09.2001
Märkused	Intresside tasumine lepingu järgi on ette nähtud esimese laenu puhul üks kord kuus, teise laenu puhul alates märtsist 1998 ja kolmanda puhul alates septembrist 1997 igakuiselt kuu viimaseks tööpäevaks. Laenu saamisest alates tasumata intressid lisanduvad igas kvartalis laenusummale. 30.12.1998. a kanti laenust koos intressidega kuludesse 2,77 miljonit krooni ja 30.12.2000. a 1,95 miljonit krooni, kokku 4,72 miljonit krooni. Seega kanti laenu kuludesse 2,72 miljonit krooni rohkem, kui välja anti. Halduri selgituse järgi taastas ta 30.12.1998. a mahakantud laenu 2,0 miljonit krooni (laenu põhiosa) ja kandis 30.12.2000 selle uuesti kuludesse. Laenukomisjon tegi otsuse 2,77 miljoni krooni suuruse laenu mahakandmise kohta. AS Ware pankrotistus ja kustutati äriregistrist 04.04.2001.

OÜ Maru Keskus

Aadress	Kanaküla, Saarde vald, Pärnumaa
Lepingu nr	19-97
Summa, intressimäär, tähtaeg	2 000 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	Öko-, jahi- ja konverentsiturismikeskuse rajamine
Komisjoni otsus	09.12.1997
Osanikud	Peeter Ilus ja Aivar Merila
Olulisemad puudused	Laenulepingus on laenutagatisena näidatud hooned. Tegelikult haldur laenu tagatist ei vormistanud.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Ei ole
Kuludesse kantud	2,33 miljonit krooni 31.12.2000
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub
Märkused	Konsultandi külastusaruande järgi 2001. aastal (ilma kuupäevata) on OÜ Maru Keskus majandustulemused teadmata. Laenuraha olevat kasutatud autode ostmiseks.

OÜ Leedevälja

Aadress	Nasva küla, Kaarma vald, Saaremaa
Lepingu nr	10-97
Summa, intressimäär, tähtaeg	1 500 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	Põhivara ost ja ehitustööd. (Prügikalast soolakalatoodete tootmine ja turustamine.)
Komisjoni otsus	20.08.1997
Osanikud	Aivar Liiv, Tor-Bjorn Lindström ja Pauli Alarik Forsberg
Olulisemad puudused	Laenuhaldur ja OÜ Kälid sõlmisid käenduslepingu, mille kohaselt käendaja kohustus tähtaegselt tagama oma vara ja vahenditega laenusaaja kohustused kreeditori ees 1,5 miljoni krooni suuruses summas. Vara ja vahendite väärtus ei ole määratud. Käendusleping ei kanna sõlmimise kuupäeva ega notari kinnitust. Tagatist haldur ei realiseerinud.
Kustutatud laenu ja intresse	250 000 krooni ja 102 900 krooni
Kuludesse kantud	1,28 miljonit krooni (30.12.2000)
Komsjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub
Märkused	1999. aastal algatati äriühingu pankrott, mis lõppes raugemisega. Pankrotipesa ostis OÜ Kälid.

OÜ Koke Motell

Aadress	Koke küla, Rõuge vald, Võrumaa
Lepingu nr	11-97
Summa, intressimäär, tähtaeg	1 800 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	Koolihoone renoveerimine motelliks
Komisjoni otsus	20.08.1997
Osanikud	Koit Kask ja Gunnar Kirsipuu
Olulisemad puudused	Laenu tagatiseks on pandileping ehitistele Rõuge vallas Toodsi külas (ühekorruseline puhkebaas ehitise aluse pinnaga 285 m^2), mille väärtust ei ole määratud. Laenuprojektile tegi eksperthinnangu Kagu-Eesti Ettevõtluskeskus. Äriplaanis polnud näidatud kulutusi elektrivarustuseks, katlamaja ehitamiseks, puurkaevu rajamiseks, köögiseadmeteks, mis on motelli käivitamiseks vajalikud. Sellest järeldub, et laenu andmisel ei analüüsitud projekti vajalikul määral. Haldur ei ole rakendanud meetmeid laenu sissenõudmiseks ega tagatise realiseerimiseks.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Intressid 82 700 krooni
Kuludesse kantud	2,1 miljonit krooni (31.12.2000)
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub
Märkused	Konsultandi külastusaruande järgi annab OÜ Koke Motell praegu koristus- ja puhastusteenuste osutamisega aastaringselt tööd 5-le inimesele.

AS SPV

Aadress	Kudjape küla, Kaarma vald, Saaremaa
Lepingu nr	49-96; 17-97;
Summa, intressimäär, tähtaeg	500 000 krooni ja 800 000 krooni; 20%, hiljem 9%; 5 aastat
Objekt	Freespalkidest väikemajade tootmine
Komisjoni otsus	06.08.1996; 17.11.1997
Aktsionärid	Aavo Viil, Eve Sagur ja Andrus Pundi
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Intresse 114 000 krooni
Kuludesse kantud	1,5 miljonit krooni (31.12.2000)
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub
Märkused	Konsultandi külastusaruande järgi andis samale ettevõttele laenu ka AS Reginvest lepingu nr RI-15 alusel 170 000 krooni. On tähelepanuväärne, et külastuse ajal 28.11.2001 oli AS-i Reginvest poolt väljastatud laenu intressimäär 24% aastas.

OÜ Sinjoone

Aadress	Kurtna küla, Illuka vald, Ida-Virumaa
Lepingu nr	50-96; 3-97;
Summa, intressimäär, tähtaeg	1 200 000 krooni ja 900 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	Laenu sihtotstarvet pole lepingus märgitud
Komisjoni otsus	06.08.1996; 26.05.1997
Juhatuse liige	Ago Keskküla
Olulisemad puudused	Lepingutes on näidatud laenu tagatistena motell "Kurepesa" ja auto Ford Sierra ning hoone-ehitis Kuremäe külas pinnaga 551 m^2. Haldur laenu tagatist ei vormistanud.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Ei ole
Kuludesse kantud	2,3 miljonit krooni (31.12.2000)
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	Puudub

Liiderkaubanduse AS

Aadress	Sanglepa 17-1,Tallinn
Lepingu nr	9-97
Summa, intressimäär, tähtaeg	400 000; 20%; 5 aastat;
Objekt	Aabla sadamasilla taastamine
Komisjoni otsus	16.07.1997
Juhatuse liikmed	Andrei Koroljov ja Paul Papson
Olulisemad puudused	Laenutoimikus puudub maksuameti õiend maksude tasumise kohta. Laenutagatiseks on 01.09.1997 sõlmitud kommertspandi seadmise leping vallasvarale summas 400 000 krooni. Haldur ei ole nõudnud tagatise realiseerimist võla katteks.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Ei ole
Kuludesse kantud	384 800 krooni (30.12.2000)
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	18.09.2001
Märkused	Liiderkaubanduse AS-i tegevus sundlõpetati ja ta kustutati äriregistrist 10.10.2000.

OÜ Severino

Aadress	Laagna küla, Vaivara vald, Ida-Virumaa
Lepingu nr	12-97
Summa, intressimäär, tähtaeg	1 500 000 krooni; 20%; 5 aastat
Objekt	Põhivahendite ost (külmutatud valmistoitude tootmine)
Komisjoni otsus	20.08.1997
Osanik	Dmitri Melkov
Olulisemad puudused	Laenu tagatiseks on lepingu järgi seadmed, mille väärtust ei ole näidatud. Laenutagatist ei ole haldur vormistanud.

Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Intresse 74 400 krooni
Kuludesse kantud	1,73 miljonit krooni (30.12.2000)
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	07.08.2001
Märkused	Konsultandi 11.07.2001.a külastusaruande kohaselt äri seiskus 1998.a augustis valdavalt seoses dollari kursi suure tõusuga. Seadmed (tootmisliin) võttis Krediidipank, kellega oli sõlmitud pandileping. Äriregister sundlõpetas OÜ Severino tegevuse ja kustutas ta äriregistrist 17.11.2000. Haldur kandis 30.12.2000 kogu laenu koos tasumata intressidega 1,73 miljonit krooni kuludesse.

Vana-Kuuste Piimaühistu

Aadress	Vana-Kuuste, Kambja vald, Tartumaa
Lepingu nr	03-2000 ja 07-2001
Summa, intressimäär, tähtaeg	660 000 krooni; 260 000 krooni; 9%; 2 aastat
Objekt	Käibevahendite nappuse katteks
Komisjoni otsus	18.10.2000;14.06.2001
Juhatuse esimees	Helve Kirss
Olulisemad puudused	Lepingus nr 07-2001 puudub laenu tagastamise tähtaeg. Tagatised on pandilepingu alusel hooned Kambja vallas, Vana-Kuuste külas. Hoonete väärtus on määramata.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Intresse 12 200 krooni
Märkused	Laenulepingu eritingimusena on märgitud, et laenuvõtja on kohustatud töötama koostöös laenukomisjoni määratud konsultandiga, kuni komisjon pole otsustanud teisiti. Komisjon volitas oma 18.10.2000. a otsusega Marek Leemetit tegelema ettevõtja monitooringuga. Hiljem avastas laenuhaldur, et M. Leemet oli ajavahemikul 11.11.2000 kuni 24.01.2001 võtnud ettevõtte kaardiga Vana-Kuuste Piimaühistu arvelt sularaha 239 150 krooni, mille ta hiljem vormistas laenulepinguks summas 235 000 krooni. Auditi käigus ei selgunud, miks oli M. Leemeti käsutuses Vana-Kuuste Piimaühistu pangakaart. Samuti oli M. Leemet esitanud laenuhaldurile tasumiseks põhjendamatult suuri bensiinikulusid ja võltsitud saatelehti. Laenukomisjon otsustas 13.02.2001. a koosolekul volituste ületamise ja usalduse kaotuse tõttu nõuda Marek Leemetilt tagasi Vana-Kuuste Piimaühistult omastatud summad, hüvitada pangakulud ja tasuda 12% intressi hiljemalt 20.02.2001. Tööülesannete mittetäitmise ja volituste ületamise eest kohustati Marek Leemetit tagastama 4 kuu konsultandi tasu 32 000 krooni. Marek Leemet tagastas selle 17.02.2001. Laenu tagasimaksmine algab viimase maksegraafiku järgi 2002.a augustis.

Emmaste Piima ja Lihaühistu Kelp

Aadress	Emmaste küla, Emmaste vald, Hiiumaa
Lepingu nr	12-95; 1-95; 46-96;
Summa, intressimäär, tähtaeg	1,6 miljonit ilma intressita 5 aastaks; 400 000 krooni, 20%, 5 aastaks; 600 000 krooni, 15% 5 kuuks
Objekt	
Komisjoni otsus	30.10.1995; 11.12.1995
Ühistu liikmed/tegevjuhid	104 liiget; tegevjuhid Ants Remmelg, hiljem Helgi Mänd
Olulisemad puudused	Lepingu nr 46-96 osas puudub komisjoni otsus. Selle lepinguga anti 12.07.1996. a laenu 600 000 krooni käibevahendite muretsemiseks 5 kuuks intressiga 15% aastas. Seega ületas haldur lepingu 46-96 puhul oma pädevust. Lepingu järgi on laenu tagatiseks Emmaste Piima ja Lihaühistu varad. Tegelikult haldur tagatist ei vormistatud.
Tagastatud laenu ja tasutud intresse	Laekus pankrotist 300 000 krooni
Kuludesse kantud	2,4 miljonit krooni
Komisjoni otsus laenu kuludesse kandmise kohta	15.05.2000
Märkused	01.12.1995 sõlmitud laenulepinguga nr 12-95 anti Emmaste Piima ja Lihaühistule Kelp käibevahendite muretsemiseks ilma intressita laenu 1,6 miljonit krooni 5 aastaks. Lepingu allkirjastasid laenuhaldur, laenukomisjoni liige Ülo Peets, KOVRAA peadirektor Ülo Peets, Hiiu maavanem Tiit Laja ja laenuvõtja. Lepingust nähtub, et sellega vormistati ümber 18.01.1995. a Vabariigi Valitsuse korralduse nr 40-k alusel 07.02.1995. a ja 20.02.1995. a laenulepingutega KOVRAA poolt ühistule väljastatud laen. Komisjon kooskõlastas laenulepingu 11.12.1995. aasta koosoleku otsusega, s.o 10 päeva pärast lepingu sõlmimist. Valitsuse nõusolekut tõendav dokument laenu ümbervormistamise kohta regioportfelli vahenditest puudub. Laenu tagastamise tähtajad on lepingu järgi alates 1998 kuni 2000. 30.10.1995. a lepinguga nr 1-95 anti ühistule 400 000 krooni käibevahendite muretsemiseks tähtajaga 5 aastat, intressimääraga 20% aastas ja 12.07.1996. a lepinguga nr 46-96 5 kuuks 600 000 krooni käibevahendite muretsemiseks intressiga 15% aastas. Laenutagatisi haldur ei vormistanud. Viimases lepingus on laenu summa kirjutatud käsitsi. Lepingu kooskõlastanud komisjoni liikme allkiri lepingul ei ole loetav. Ühistu pankrotistus ja kustutati äriregistrist 20.06.1999. Pankrotiprotsessis laekus regioportfellile 300 000 krooni. Konsultandi 01.09.2001. a külastusaruande järgi oli ühistu Kelp nõustajaks Jaak Lokk, kes oli sel ajal ka regionaalpoliitilise laenu projektijuht.

Ka mitme teise laenu puhul oli haldur andnud laenu või kandnud tagastamata laenu kuludesse ilma komisjoni otsuseta.

Näiteks kandis haldur Rõuge Piimaühistule antud laenud ilma komisjoni otsuseta kuludesse järgmiselt: 31.12.1998. a 80 300 krooni ja 30.12.2000. a 821 600 krooni.

Palkehituse AS-ile andis haldur 10.08.2000 laenu 100 000 krooni ilma komisjoni otsuseta. Laen tagastati 06.11.2000. Kubja talule anti võlakirja järgi 15.05.1996 laenu 100 000 krooni. Laen

tagastati 16.10.1997. ESV AS sai võlakirja alusel 21.11.1995 laenu 96 000 krooni. Laen tagastati osadena 24.10.1997 ja 20.11.1997.

Siseministeerium kui laenuandja ei ole teinud otsuseid selle kohta, et algatada pantide realiseerimine laenuvõlgnevuse katmiseks või pankrotimenetlus laenusaajate suhtes. Halduri selgituse järgi on ta olnud väga ettevaatlik tegema ettepanekuid laenu tagasinõudmiseks pankroti või kohtu kaudu, sest projektide teostajad on enamasti teotahtelised ja soovivad projekte ellu viia.

Laenuhaldur esitas nõuded laenu tagastamiseks pankrotiprotsessis viiele ettevõtjale (OÜ Ware, OÜ Saare Kalakasvatus, AS Sokkel ja Puit, ühistu Kelp ja AS Aramea) kogusummas 10,6 miljonit krooni. Nõudeid ei esitatud aga järgmiste äriühingute pankrotiprotsessis: aktsiaseltsid M.T.H., Vivo, Liiderkaubanduse, Kasepõld ja Viru-Siirup ning osaühingud Severino, Alias, Ku-Martel, Melimar. Nimetatud ettevõtjate puhul kanti laene kuludesse 5,6 miljonit krooni.

5. Laenugarantiide andmine

Laenukomisjon otsustas ebaseaduslikult anda välispankadele regionaalpoliitiliseks laenuks määratud vahendite arvel välja kolm laenugarantiid.

Regionaalpoliitilist laenu käsitlev valitsuse määrus ei näe ette nende vahendite arvel garantiide andmist. Sellele vaatamata otsustas laenukomisjon 09.12.1997 toimunud koosolekul rahuldada AS-i Ware laenugarantii taotluse laenuprojekti teise osa käivitamiseks mahus 900 000 Rootsi krooni. Garantiitasuks määrati 2% aastas garantiijäägilt.

Sama koosoleku otsusega rahuldati Rõuge Piimaühistu laenugarantii taotlus Nursi meierei rajamisel. Otsustati garanteerida krediidiliin mahus 9,1 miljonit Šveitsi franki kuni 10 aastaks. Garantiitasuks määrati 1% aastas garantiijäägilt.

AS-ile TEB otsustati samal koosolekul anda laenugarantii 1 (ühe) miljoni USA dollari ulatuses tähtajaga 10 aastat toiduainetööstuse käivitamiseks Võhmas (seenekasvatus). Garantiitasuks määrati 1,5% aastas garantiijäägilt.

Laenuhaldur kinnitas 13.02.2002. a õiendiga Riigikontrollile, et tegelikult regioportfelli arvelt laenugarantiisid ei väljastatud.

6. Investeerimistegevus

Halduriga sõlmitud leping võimaldas regionaalpoliitiliseks laenuks eraldatud raha kasutada mitte ainult laenu andmiseks, vaid investeerida muu hulgas ka väärtpaberitesse, mis oli vastuolus valitsuse määrustega. Sellega seoses tekitati regioportfellile kahju üle 450 000 krooni. Laenuhaldur rikkus korduvalt halduslepingus sätestatud investeerimispiiranguid.

Valitsuse kehtestatud kord nägi ette laenu kasutamise ainult laenudeks.

KOVRAA peadirektor Ülo Peets eiras laenu sihipärast kasutamist, allkirjastades halduslepingu, mis annab haldurile õiguse investeerida regioportfelli vabasid vahendeid likviidsetesse väärtpaberitesse, kinnisvarasse, hoiustesse ning muusse vastavalt Eesti seadustele. Komisjoniga kooskõlastamata võib lepingu kohaselt teha investeeringuid munitsipaal- ja valitsuse võlakirjadesse. Muud investeeringud on vaja alates summast 100 000 krooni kooskõlastada komisjoniga.

Regioportfelli finantsinvesteeringuid kajastab **tabel 3** (kroonides):

Tulud/kulud	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**
Intressitulu	101 190	50 850	-	548	11 907	111 353
Muud äritulud	128 329					
Pangatulud (deposiit)		25 719	32 460	15 486	19 734	1337
Maapank(pankrotis)						925 851
Tulud kokku	**229 519**	**76 569**	**32 460**	**16 034**	**31 641**	**1 065 542**
Aktsiad, osakud	181 370	222 942	55 403			
Maapank(pankrotis)			2 117 448			
Kulud kokku	**181 370**	**222 942**	**2 172 852**	-	-	-
Tulem	**48 149**	**-146 373**	**-2 140392**	**16 034**	**31 641**	**1 065 542**

Allikas: AS Reginvest

13.10.1995 sõlmitud halduslepinguga kohustus Siseministeerium säilitama 5 aasta jooksul regioportfelli minimaalse mahu 1 miljon krooni Eesti Maapanga aktsiates. 26.10.1995 ostis haldur Eesti Maapanga aktsiaid 400 000 krooni väärtuses. Seoses panga pankrotistumisega kaasnes tehinguga regioportfellile kahju 400 000 krooni.

31.07.1997 ostis haldur Hoiupanga Venemaa Investeerimisfondi osakuid 98 500 krooni eest. Regioportfell sai tehingust kahju 59 000 krooni.

Laenuhaldur on finantsinvesteeringute sooritamisel korduvalt rikkunud halduslepingus sätestatud investeerimispiiranguid.

Ajavahemikul 23.10.2000 kuni 05.10.2001 sooritas haldur 7 tehingut Ühispanga Rahaturufondi osakutega kokku 3,25 miljoni krooni väärtuses. Neist 6 tehingu puhul ületas tehingu summa 100 000 krooni. Tehingutest saadud kasum moodustas 29 600 krooni.

06.12.2000 ostis haldur Optiva Panga Rahaturufondi osakuid 104 624 krooni väärtuses ja 26.09.2001. a 217 090 krooni väärtuses. Tehingutest saadi kasumit 7 500 krooni.

Ajavahemikul 31.07.2001 kuni 28.12.2001 ostis haldur kolme tehinguga Hansa Investeerimisfondi osakuid kokku enam kui 1,4 miljoni krooni väärtuses. Ehkki kõik tehingud olid suuremas summas kui 100 000 krooni, puudus nende sooritamiseks komisjoni otsus. Tehingutest saadi tulu 8 200 krooni.

7. Laenu halduskulud

Laenuhaldur ei järginud endale haldustasu arvestades halduslepingut ja laenukomisjoni töökorda. Sellest tulenevalt sai ta ebaseaduslikult üle ühe miljoni krooni haldustasu. Laenukomisjoni kulude arvelt on makstud tasu konsultandile ja tasutud muude tegevuste eest, mille täitmine lepingu järgi kuulub halduri kohustuste hulka.

7.1. Üldiseloomustus

Regioportfellist tasuti nii halduri haldustasu kui laenukomisjoni kulud. Halduskuludeks kokku kasutatud summad on näidatud **joonisel 4**:

Halduskulud 1996-2001

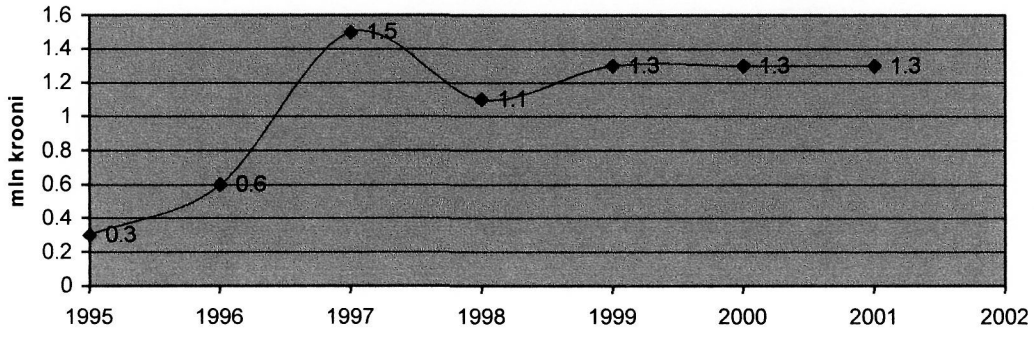

7.2. Halduri tasustamine

Halduslepinguga on määratud halduri tasuks 0,25% kuus regioportfelli keskmisest puhasväärtusest, mida arvutatakse vastavalt rahandusministri 22.03.1995. a määrusega nr 50 kinnitatud "Investeerimisfondide ning nende osakute puhasväärtuse määramise korrale" üks kord kuus kuu viimase päeva seisuga.

Seda korda ei saa regionaalpoliitilise laenu puhul aga rakendada, sest see ei käsitle laenude hindamist.

Kuna on puudunud reglement laenude hindamise ja provideerimise ning laenukahjumi mahakandmise kohta, siis ei saa hinnata, kas halduri poolt teostatud puhasväärtuse määramine on õige või mitte, kuivõrd puhasväärtuse arvestus sõltub otseselt nimetatud toimingutest.

Haldustasu arvestamise korda on täpsustatud siseministri 16.05.2000. a käskkirjaga nr 234 kinnitatud regionaalpoliitilise laenu komisjoni töökorras. Punkti 6.13 alusel viiakse nõuded, mille laekumine on ebatõenäoline, kuid millega komisjon ja haldur edasi tegelevad, raamatupidamisaruande koostamisel eraldi kontole ja arvestatakse nende pealt ka haldustasu. Pärast kohtu- või pankrotimenetluse lõppemist, võlgniku ettevõtja likvideerimist või laenu kustutamist teeb komisjon otsuse kanda halduril kliendi tagastamata summad kuludesse. Komisjoni otsuse kuupäevast ei arvestata neilt summadelt haldustasu. Halduslepingusse muudatusi sisse ei viidud.

Ajavahemikul 1996–2001 maksti haldurile regioportfelli haldustasu kokku 5,7 miljonit krooni. Haldustasu suurus aastate lõikes on näidatud **tabelis 4** (kroonides):

Aasta	Summa
1996	436 016
1997	885 542
1998	1 036 285
1999	1 164 095
2000	1 158 703
2001	1 026 000
Kokku	**5 706 641**

Allikas: AS Reginvest

Auditi käigus kontrolliti haldustasu maksmist haldurile ajavahemikul juuni 2000 kuni detsember 2001. Haldur on koostanud igakuulised haldustasu arvestused ning võtnud arvesse ka ebatõenäoliselt laekuvad laenud.

Probleemsete laenude nimekiri seisuga 31.08.2001 on lisatud 2001. aasta augustikuu haldustasu arvestusele. Halduskulude arvestuse juures puuduvad vastaval kuul ebatõenäoliselt laekuvate laenudega tegelemist tõestavad dokumendid või viited nendele: tegelemine kohtu- või pankrotimenetlusega, laenutagatiste realiseerimine, raamatupidamise aruanded, finantsanalüüsid, konsultatsioonid majandusliku olukorra parandamiseks, äriprojekti realiseerimise jälgimine, meeldetuletused jne. Halduri selgituse kohaselt suhtleb ta laenusaajatega põhiliselt suuliselt.

Kuna haldustasu arvestuses kajastatud probleemsete laenudega tegelemine ei ole tõestatud, siis ei olnud ka õige arvestada nende pealt haldustasu. Seoses sellega maksti haldurile juunist 2000 detsembrini 2001 haldustasu ebaseaduslikult kokku 1, 046 miljonit krooni (haldurile ebaseaduslikult arvestatud haldustasu on toodud lisas 6).

Peale portfelli haldustasu saab haldur tasu veel laenusaajatelt laenulepingute vormistamise eest.

Nagu nähtub eespool toodud andmetest, on haldustasu suurus pidevalt kasvanud, samal ajal on regioportfelli maht aasta aastalt vähenenud.

7.3. Laenukomisjoni kulud

Valitsuse 13.04.1995. a määruse nr 196 kohaselt võib komisjon kasutada oma tegevusega seotud kulude katteks 3% laenuressursist, 23.04.1996. a määruse nr 109 ja 06.03.1997. a määruse nr 53 kohaselt aga 2% laenuressursist. Komisjoni tegevusega seotud kulude koosseisu ei ole täpsustatud.

Seega võis komisjon kulutada oma tegevusega seotud kulude katteks:
- 1995. aastal 13,85 miljonist kroonist 3% ehk 415 500 krooni;
- 1996. aastal 9,5 miljonist kroonist 2% ehk 190 000 krooni;
- 1997. aastal 12 miljonist kroonist 2% ehk 240 000 krooni;

kokku seega 845 500 krooni.

Siseminister eiras 16.05.2000. a käskkirjaga nr 234 kinnitatud laenukomisjoni töökorras valitsuse kehtestatud komisjoni tasustamise korda. Kooskõlas nimetatud korra punktiga 5.3 on komisjonil õigus kasutada 3% puhaslaenust aastas ekspertide palkamiseks ja oma kulutuste katmiseks.

Komisjon on oma tegevusega seotud kulude katteks ajavahemikul 1995–2001 kasutanud 1,6 miljonit krooni, mis on valitsuse määrustega lubatust 763 572 krooni enam.

Komisjoni kulud on toodud **tabelis 5** (kroonides):

Kulu	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Koolitus			7 048				
Ruumid			2 513		1 420	4 188	
Kantselei		1 420	10 382				
Juriidiline teenus		65 000	120 000		74 701	65 000	109 142
Riigilõiv						500	340
Pangateenused		692	548	361	4 125	1 045	2 301
Auto KIA, mobiiltelefon	278 518						
Side		10 758	17 601	923			
Transport		21 420	8 412				
Lähetused		23 922	8 412				
Audit			5 044	72 059	9 794	11 092	42 734
Palgad			341 938				
Arvuti		86 520					
Konsultanditasu							126 177
Muu kulu		15 556					
Kokku	**278 518**	**225 288**	**577 364**	**74 843**	**90 040**	**81 825**	**280 694**

Allikas: AS Reginvest

Halduslepingu järgi kuulub halduri kohustuste hulka laenu saanud firmade äriplaani realiseerimise kontroll, ettepanekute tegemine äriplaanide korrigeerimiseks, firmade nõustamise ning laenude sundsissenõudmise korraldamine.

Laenuhaldur on nimetatud kohustuste täitmisel kasutanud teiste isikute abi, kellele on tasutud regioportfelli komisjoni kuludest, kuigi lähtudes halduslepingust tulnuks need kulud katta halduri tasudest. Nii tasuti ajavahemikul 1999–2001 juristile teenuse eest regioportfelli vahenditest 248 843 krooni. Konsultandile tasuti 2001. aastal 126 200 krooni.

Haldur sõlmis 15.03.2001 töölepingu jurist Katrin Martisega, kelle töö sisuks on õigusabi (lepingute ettevalmistamine, pretensioonide lahendamine, kohtuvaidluste puhul aktsiaseltsi esindamine). Lepingust ei nähtu, et tema tööülesandeks oleks ainult regioportfelliga tegelemine. Juristi töötasu makstakse laenukomisjoni kulude arvelt.

30.03.2001 sõlmis haldur konsultandiga tööettevõtulepingu, mille järgi oli konsultandi ülesandeks tutvuda laenuklientide olukorraga kohapeal, koostada külastusaruandeid ja finantsandmete analüüse ning koostada probleemsete klientide kohta arenguprognoose ja ettepanekuid.

Haldur tasus 28.02.2001 audiitorfirmale MRI Rimess 30 100 krooni OÜ Saare Kalakasvatus raamatupidamisalase konsulteerimise eest ajavahemikul 1997–1999. Puudub põhjendus nimetatud kulu katmiseks komisjoni kulude arvel.

8. Laenu kasutamise tulemused

Siseministeerium ei ole analüüsinud regionaalpoliitilise laenu eesmärgi täitmist: kuidas mõjutas laenu kasutamine regiooni seisukohast oluliste ettevõtete arengut; kas paranesid ettevõtlus-eeldused; kui palju loodi uusi töökohti või õnnestus säilitada olemasolevaid töökohti; kuidas mitmekesistus kohalik majandusstruktuur ja suurenes maksubaas valdades ja linnades, kus on suur tööpuudus, tunduvalt madalam elatustase riigi teiste piirkondadega võrreldes või on ilmnenud muud sotsiaalmajanduslikku arengut takistavad asjaolud.

Mare Haljak
Auditijuht

Saima Strenze
Audiitor

Oleme kontrolliaktist ühe eksemplari kätte saanud ... aprillil 2002. Selgitused esitame hiljemalt 22.04. 2002.

Ain Seppik
Siseminister

Märt Kraft
Siseministeeriumi kantsler

Liivi Fuchs
Siseministeeriumi raamatupidamise büroo juhataja-pearaamatupidaja

Lisad

1. Laenukomisjoni koosseis ajavahemikul 1995–2001

Regionaalpoliitiliste toetuste taotluste läbivaatamise ja määramise projektikomisjoni koosseis

Tiit Sepp – Siseministeeriumi asekantsler	komisjoni esimees alates 13.04.1995
Ülo Peets – KOVRAA peadirektor	13.04.1995–09.12.1996
Jaak Maandi – KOVRAA osakonnajuhataja	alates 13.04.1995
Ado Keskpaik – KOVRAA nõunik	13.04.1995–09.12.1996
Andres Nuu – KOVRAA osakonnajuhataja	13.04.1995–09.12.1996
Madis Kaldmäe – KOVRAA nõunik	13.04.1995–09.12.1996
Kaia Jäppinen – siseministri nõunik	25.08.1995–09.12.1996
Mari Pedak – Siseministeeriumi osakonnajuhataja	alates 09.12.1996
Ene Padrik – Siseministeeriumi vanemreferent	alates 09.12.1996
Kalle Põld – Põllumajandusministeeriumi osakonnajuhataja	alates 09.12.1996
Aleksander Bakirov – Majandusministeeriumi osakonnajuhataja	alates 09.12.1996

Siseminister Robert Lepiksoni 03.06.1997. a käskkirjaga nr 79 moodustati regionaalpoliitiliste laenude projektikomisjon järgmises koosseisus:

Tiit Sepp	Siseministeeriumi asekantsler – komisjoni juht
Mari Pedak	kohaliku omavalitsuse ja regionaalarengu osakonna juhataja
Jaak Maandi	sama osakonna regionaalarengu büroo direktor
Ene Padrik	sama osakonna peareferent
Aleksander Bakirov	Majandusministeeriumi ettevõtluse arengu osakonna juhataja
Kalle Põld	Põllumajandusministeeriumi regionaalse arengu osakonna juhataja
Raivo Agabus	minister P. Aru nõunik

Laenukomisjoni koosseis aastatel 2000–2001 oli järgmine:

Deiw Rahumägi	Siseministeeriumi regionaalarengu asekantsler (komisjoni esimees alates 24.05.2001)
Tiit Sepp	Siseministeeriumi rahvastiku asekantsler (esimees kuni 24.05.2001)
Jaak Maandi	Keskkonnaministeeriumi strateegia ja planeeringu osakonna spetsialist
Priidu Ristkok	Siseministeeriumi regionaalarengu osakonna juhataja kt
Urmas Eelmäe	Siseministeeriumi regionaalarengu osakonna vanemspetsialist
Maive Rute	Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutuse KredEx juhataja
Aarne Veedla	minister Toivo Asmeri nõunik (kuni 07.03.2001)
Jaan Õmblus	ettevõtja (kuni 07.03.2001)
Erik Tarkpea	Siseministeeriumi regionaalarengu osakonna vanemspetsialist (alates 07.03.2001)

2. Valimiga hõlmatud laenud

Laenu saaja	Summa /krooni/
1. OÜ Saare Kalakasvatus	4 600 000
2. OÜ Tareste	300 000
3. OÜ Laukmen	220 000
4. OÜ Severino	1 500 000
5. OÜ Alias	242 000
6. MTÜ Eesti Motomatkajate Klubi	287 000
7. OÜ Leedevälja	1 500 000
8. Ühistu Kelp	2 600 000
9. OÜ Maru Keskus	2 000 000
10. OÜ Koke Motell	1 800 000
11. OÜ Ware	2 000 000
12. Clahel OÜ	300 000
13. Elistvere Puhkeküla	300 000
14. FIE Kaarel Kuldma	300 000
15. Keava Liimpuit OÜ	1 500 000
16. Vana-Kuuste Piimaühistu	920 000
17. Eetimon OÜ	500 000
18. AS Värska Vesi	1 000 000
19. OÜ Sinjoone	2 000 000
20. Liiderkaubanduse AS	400 000
Kokku 28 laenu	24 269 000

3. Intresside arvestuse peatamine

Laenusaaja	Kuupäev
Ühistu Kelp	10.02.1997
AS Naima Käsitöö	30.12.1998
AS M.T.H.	1996
OÜ Francescana	30.12.1997
AS Ware	30.03.1998
Ühistu Kelp	1995
OÜ Laukmen	30.12.1998
AS Kasepõld	20.12.1998
Korjuse talu	31.07.1997
AS Naima Käsitöö	30.12.1997
OÜ Alias	1996
AS Ware	28.03.1998
Korjuse talu	28.12.1998
AS Eetimon	30.12.1997
AS Sokkel	30.01.1998
OÜ Laukmen	30.12.1998
AS Tareste	28.02.1999–01.01.00; 28.12.2000
Ühistu Kelp	1996
OÜ Bivarix	30.09.1999–30.12.99; 01.09.01–31.12.01
AS SPV	28.12.1998
OÜ Sinjoone	30.12.1997
AS Aramea Saekaatrid	30.12.1998
AS Vivo	28.12.1998
AS Ware	28.03.1998
AS Viru Siirup	28.12.1998
MTÜ Eesti Motomatkajate Klubi	30.12.1998
AS Vigurtöö	30.11.1997
OÜ Francescana	30.12.1997
Rõuge Piimaühistu	30.12.1997
OÜ Tervall	28.04.99–28.12.99; 28.12.00
OÜ Sinjoone	30.12.1997
OÜ Saare Kalakasvatus	30.12.1999
OÜ Toojako	19.04.1998
AS Martel	28.12.1998
Liiderkaubanduse AS	06.02.1999
Kälid OÜ	30.03.1999
OÜ Koke Motell	25.12.1998
OÜ Severino	15.12.1998
OÜ Valguta Pagar	30.12.1998
AS SPV	30.12.1998
AS Kasepõld	30.12.1998
OÜ Maru Keskus	06.02.1999
OÜ Gelom	28.02.2000–30.12.2000
OÜ Melimar	30.12.1998
OÜ Saare Kalakasvatus	30.12.1999

4. Laenude kuludesse kandmine

1997

Lepingu nr	Laenusaaja	Summa	Kuupäev	Komisjoni otsus
1-95	Ühistu Kelp	480 000	10.02.1997	15.05.2000
31-96	OÜ Alias	157 052	11.02.1997	15.05.2000
33-96	Korjuse talu	161 000	11.02.1997	
08-96	AS M.T.H.	120 833	11.02.1997	15.05.2000
12-95	Ühistu Kelp	1 600 000	11.02.1997	
21-96	Korjuse talu	25 300	11.02.1997	
46-96	Ühistu Kelp	637 500	11.02.1997	15.05.2000
10-96	OÜ Francescana	199 240	30.12.1997	
64-96	OÜ Francescana	362 456	30.12.1997	
Kokku		**3 743 381**		

1998

Lepingu nr	Laenusaaja	Summa	Kuupäev	Komisjoni otsus
5-97	Toojako OÜ	281 250	11.05.1998	15.05.2000
33-96	Korjuse talu	37 122	30.12.1998	
09-95	AS Ware	872 642	30.12.1998	11.09.2001
32-96	AS Ware	1 625 201	30.12.1998	11.09.2001
59-96	AS Ware	272 870	30.12.1996	11.09.2001
63-96	Vigurtöö AS	827 292	30.12.1998	
58-98	AS Vivo	87 850	31.12.1998	07.06.2000
65-96	Rõuge PÜ	80 278	31.12.1998	
Kokku		4 084 506		

1999

Lepingu nr	Laenusaaja	Summa	Kuupäev	Komisjoni otsus
58-96	AS Vivo	180 000	24.09.1999	07.06.2000
Kokku		180 000		

2000

Lepingu nr	Laenusaaja	Summa	Kuupäev	Komisjoni otsus
08-96	AS M.T.H.	600 000		15.05.2000
42-96	OÜ Tareste	307 341	23.12.2000	
01-97	Tervall OÜ	782 475	30.12.2000	
58-98	AS Vivo	240 000	30.12.2000	07.06.2000
40-96	AS Sokkel Ehitus ja Puit	500 000	30.12.2000	11.09.2001

51-96	OÜ Aramea Saekaatrid	737 504	30.12.2000	
07-97	OÜ Ku-Martel	162 500	30.12.2000	18.09.2001
09-97	Liiderkaubanduse AS	384 806	30.12.2000	18.09.2001
06-96	Naima Käsitöö AS	125 500	30.12.2000	
09-96	AS Ware	647 000	30.12.2000	11.09.2001
10-96	OÜ Francescana	150 000	30.12.2000	
15-96	OÜ Laukmen	139 649	30.12.2000	
19-96	AS Kasepõld	131 996	30.12.2000	11.09.2001
21-96	Korjuse talu Jaan Truia	23 000	30.12.2000	
32-96	AS Ware	1 100 000	30.12.2000	11.09.2001
33-96	Korjuse talu	161 000	30.12.2000	
38-96	Naima Käsitöö AS	222 750	30.12.2000	
41-96	OÜ Laukmen	154 343	30.12.2000	
49-96	AS SPV	581 247	30.12.2000	
50-96	OÜ Sinjoone	1 358 633	30.12.2000	
59-96	AS Ware	200 000	30.12.2000	11.09.2001
60-96	Viru Siirup AS	1 162 663	30.12.2000	
62-96	MTÜ Eesti Moto-matkajate klubi (Jõgeva MC)	241 084	30.12.2000	
63-96	Vigurtöö AS	700 000	30.12.2000	
64-96	OÜ Francescana	281 000	30.12.2000	
65-96	Rõuge PÜ	821 600	30.12.2000	
03-97	OÜ Sinjoone	990 000	30.12.2000	
04-97	OÜ Saare Kalakasvatus	2 518 429	30.12.2000	
10-97	OÜ Leedevälja (Kälide OÜ)	1 284 179	30.12.2000	
11-97	OÜ Koke Motell	2 070 000	30.12.2000	
12-97	OÜ Severino	1 733 167	30.12.2000	07.08.2001
16-97	OÜ Valguta Pagar	575 000	30.12.2000	11.09.2001
17-97	AS SPV	910 000	30.12.2000	
18-97	Kasepõld AS	180 111	30.12.2000	
19-97	OÜ Maru Keskus	2 336 056	30.12.2000	
21-97	Melimar OÜ	301 301	30.12.2000	
24-97	OÜ Saare Kalakasvatus	1 869 395	30.12.2000	
20-97	OÜ Gelom	1 176 274	30.12.2000	
48-96	OÜ Bivarix (Sevari AS)	258 698	30.12.2000	
kokku		28 118 707		
Kõik kokku		**36 126 595**		

5. Taastatud laenud

Lepingu nr	Laenusaaja	Kuupäev	Summa	Märkus
1-95	Ühistu Kelp	24.07.2000	300 000	Tasutud
09-95	AS Ware	31.01.1999	700 000	Kuludesse kantud
32-95	AS Ware	31.01.1999	1 100 000	Kuludesse kantud
59-95	AS Ware	31.01.1999	200 000	Kuludesse kantud
10-96	OÜ Francescana	31.01.1999	150 000	Kuludesse kantud
64-96	OÜ Francescana	31.01.1999	281 000	Kuludesse kantud
21-96	Korjuse talu	31.01.1999	23 000	Kuludesse kantud
33-96	Korjuse talu	31.01.1999	161 000	Kuludesse kantud
48-96	OÜ Bivarix	31.12.2001	126 371	Asus tasuma
63-96	OÜ Vigurtöö	31.01.1999	700 000	Kuludesse kantud
5-97	OÜ Toojako	18.12.1998	137 703	Realiseeriti tagatis
20-97	OÜ Gelom	01.08.2000	900 000	Koostati uus maksegraafik
Kokku			**4 779 074**	

6. Haldustasu arvestus

2000

Kuu	Arvestuse aluseks võetud summa	Haldus-tasu	Eba-seaduslikult arvestusse lülitatud	Õige regio-portfelli summa	Õige haldustasu	Liigselt makstud haldustasu
Juuni	38 457 593	96 143	19 856 874	18 600 719	46 501	49 642
Juuli	38 729 468	96 823	19 856 874	18 872 594	47 181	49 642
August	38 696 529	96 741	19 856 874	18 839 655	47 099	49 642
September	38 675 245	96 688	19 776 874	18 898 371	47 246	49 442
Oktoober	38 637 116	96 592	23 379 874	15 257 242	38 143	58 449
November	38 602 164	96 505	23 379 874	15 222 290	38 055	58 450
detsember	36 567 112	91 417	25 493 897	11 073 215	27 683	63 734
Kokku		**670 909**			**291 908**	**379 001**

2001

Kuu	Arvestuse aluseks võetud summa	Haldus-tasu	Eba-seaduslikult arvestusse lülitatud	Õige regio-portfelli summa	Õige haldustasu	Liigselt makstud haldustasu
Jaanuar	37 007 520	92 518	25 321 897	11 685 623	29 214	63 302
Veebruar	36 946 424	92 336	25 321 897	11 624 527	29 062	63 274
Märts	36 921 849	92 304	25 321 897	11 599 952	28 999	63 305
Aprill	34 933 202	87 333	23 374 897	11 558 305	28 896	58 437
Mai	34 908 722	87 271	23 374 897	11 533 825	28 835	58 436
Juuni	34 868 246	87 170	23 374 897	11 493 349	28 733	58 437
Juuli	34 845 149	87 112	23 374 897	11 470 252	28 676	58 436
August	32 789 449	81 973	20 465 455	12 323 993	30 810	51 163
September	31 805 385	79 516	19 502 020	13 203 365	33 084	61 437
Oktoober	31 775 995	79 440	19 502 020	12 231 519	30 579	48 861
November	31 733 539	79 334	19 369 692	12 363 847	30 909	48 425
Detsember	32 006 589	80 016	19 688 465	12 318 124	30 795	49 221
kokku		**1 026 323**			**358 592**	**667 731**
Kõik kokku						**1 046 732**

SISEMINISTEERIUM

Riigikontroll

Tegevusriskide auditi
osakond

Teie kontrollakt 08.aprill 2002 nr 2-6/06
Meie 22 aprill 2002.a. nr 4.1-3-2/4576

Selgitused Riigikontrolli 08.04.02.
kontrollakti nr.2-6/06 kohta

Riigikontrolli tegevusriskide auditi osakonna poolt auditeeriti riigieelarvest regionaalpoliitilisteks laenudeks eraldatud raha kasutamist perioodil 1995 -2001
Auditi eesmärgiks oli välja selgitada, kas riigieelarvest regionaalpoliitilisteks laenudeks eraldatud raha on kasutatud seaduslikult ja sihtotstarbeliselt.
Auditeerijad on teinud ära suure ja tänuväärse töö ning välja toonud terve rea probleeme, mille lahendamisele on Siseministeerium juba enne auditeerimise kavandamist kui ka auditeerimise käigus asunud.
Täname auditeerijaid ka võimaluse eest esitada omapoolseid märkusi ja arvamusi kontrollakti läbiarutamise käigus. Enamuses meie märkustega kontrollakt arvestab, mistõttu toome siin ära mõningaid täpsustusi ja selgitusi.

Üldise tähelepanekuna võib nentida, et ootasime Riigikontrolli poolt konkreetsemat analüüsi erinevatel aastatel välja antud laenudele, lähtuvalt antud aasta majanduslikust ja poliitilisest kontekstist.
Näiteks 2000.a.ettevõtete TOP-100 oli 3-4 projekti, mis alustasid regionaalpoliitilise laenuga, on laene, mis 1997.a. pangakrahhiga raskustesse sattusid jne.

Kontrollakti valitseva mulje kohaselt võib tulla aga järeldusele, et kuivõrd kõiki tegevusi ei reguleeritud kordadega, järelevalve tegevused ei olnud piisavad jne. on kantud enamuses laene kuludesse. See aga ei ole objektiivne tõde põhjuste kohta.
Meie arvates on auditeerijad keskendunud liigselt Siseministeeriumi tegevusele(tegevusetusele) laenu vahendamisel ja laenu saajate auditeerimine e. laenu sihtotstarbelisuse küsimus tervikuna s.h. kas laen kui poliitiline instrument täitis oma eesmärgi, on jäänud vastuseta. Selleks, et väita regionaalpoliitilise laenutegevuse kahjumlikkust on esmalt vajalik välja selgitada nende laenude tulemuslikkus tervikuna s.h. regionaalpoliitilises mõttes.
Objektiivselt oleks tulnud ka arvestada, et laenud on välja antud põhilises osas aastatel 1995-1996-1997 e. ajal, mil meie teadmised regionaalökonoomikast ja –poliitikast olid napid ja õiguslikud regulatsioonid jäid maha praktika vajadustest.
Siseministeeriumil on täna väga raske, kui mitte öelda, et võimatu parandada või muuta 1995.a.-1997.a. sõlmitud lepingulisi suhteid ja seonduvat majandusklimat.

SB 015549

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 23.04.02 Reg nr 2-7.4-TR/02/758

Pikk 61
15065 TALLINN
Reg. kood 70000562

Telefon (0) 612 5007
Telefon (0) 612 5008
Faks (0) 612 5087
E-post sisemin@sisemin.gov.ee

Konto 10002052565002
Eesti Ühispank
Kood 401

Regionaalpoliitiliste laenude kahjumlikkuse oht ja ohu realiseerumise tõenäosus tekkis 1995-1997.a. regionaalpoliitiliste otsuste läbi, kuivõrd sooviti toetada algajaid ettevõtjaid ääremaadel ja riskantsemates regioonides.

Auditeerijad on vaadanud väljastatud laene klassikalises pangandusliku mõttes s.o. laenu tegevus peab olema finants-majanduslikus mõttes tulu toov. Sellist suunitlust aastatel 1995- 1997 tehtud poliitilised otsused aga ei oma. Vastupidi – poliitilises mõttes (vaata ka vastavate aastate riigieelarve seadused) oli regionaalarengu laenu eesmärgiks **toetada** algajaid ettevõtteid ääremaadel ja riskantsemates, regionaal-poliitiliselt tundlikes regioonides ja sellega ühtlustada riigi regionaalset arengut. Kahjuks jäi see poliitiline mõte lõpuni välja arendamata. Sellest ka põhjus miks erinevatel aastatel, erinevate valitsuste poolt on regionaalpoliitiliste laenudega erinevalt tegeletud. Oluline on siin märkida, et tänaseks on muutunud see temaatika uuesti aktuaalseks ja Siseministeerium on oma tegevusi aastatel 2000 –2001 ka intensiivistanud. Vastavad tõendused esitasime arutluste käigus.

Kontrollaktis viidatakse, et Siseministeeriumi 16.05.2000.a. käskkirjaga nr.234 kinnitatud laenukomisjoni töökord on vastuolus valitsuse poolt kehtestatud määrusega. See järeldus on ekslik kuivõrd valitsuse määrused reguleerivad regionaalpoliitiliste laenud andmist s.h. laenukomisjoni tegevusega seotud kulutusi aastatel 1995, 1996 ja 1997 ja ei reguleeri laenude andmist ja laenukomisjoni tegevust hilisematel aastatel. Kuivõrd hilisemate aastate regulatsiooni Valitsuse poolt ei kehtestatud, siis siseministri käskkirjaga püüti lünka täita ja õigusaktide vastuolu ei ole.
Seetõttu kõik järeldused Siseministeeriumi aadressil valitsuse 1995,1996 ja 1997.a. määruste rikkumiste kohta aastatel 1998 kuni 2002 e pärast riigieelarve 1995,1996 ja 1997.a. eraldiste regionaalpoliitiliseks laenuks välja andmist (1997.a. oli väljastatud eraldatud 12,3 miljonit krooni) ei ole õiguspärased

Kontrollaktis esineb veel vastuolusid, millele me juba projekti arutelu käigus osundasime. Näiteks väidetakse kontrollakti lk. 19 p.4.1. esimeses lauses, et puudub laenude hindamise jne. kord ja alapunkti "laenude hindamine" esimeses lauses, et laenude allahindamise põhimõtted on kehtestamata. Akti lk.19 alapunkt "võlgnevus" aga kirjeldab laenukomisjoni töökorda, milles kirjeldatakse laenude hindamise põhimõtteid ja tööd ebatõenäoliselt laekuvate laenudega. Seega väide liiga imperatiivne.

Vaatamata eespooltoodule ja asjaolule, et kontrollakt ei anna selget vastust kas regionaalpoliitilised laenud tervikuna olid mittesihipärased ja milline on tegeliku kahju suurus, saame me tänu kontrollaktile alustada koheselt oma tegevusi probleemide lahendamiseks.
Meie tegevuskava oleks järgmine:

- peatada uute laenude väljaandmine senise korra kohaselt ja viia laenutegevuse jätkamisel põhimõtted vastavusse kaasaja nõuetega,
- korraldada riigihanke menetluspakkumine uue laenuhalduri leidmiseks (või üleandmine konkreetsele riigi (siht)asutusele), lõpetada kehtiv haldusleping, sõlmida uus leping ja korraldada koostöös halduritega ja välisaudiitoriga vara ja dokumentatsiooni üleandmine,
- peatada RPL komisjoni tegevus regioportfelli üleandmise perioodiks,

- määrata Siseministeeriumist konkreetne pädev isik koostööks välisaudiitoriga ja vara üleandmiseks,
- varade üleandmise käigus täpsustada halduri poolt tekitatud kahjud, liigselt saadu jne. ning algatada vara väljanõudmine,
- varade üleandmise käigus selgitada välja halduri poolt ebaseaduslikult võetud haldustasu täpne suurus ja algatada väljanõudmine,
- korraldada RPL dokumentatsiooni kättesaamine halduri lt ja dokumentatsiooni taastamine,
- korraldada mahakantud laenudega seotud edasised toimingud,
- tellida audit senisest erinevalt firmalt seoses usalduse kahanemisega endise audiitori suhtes ja tellida temalt analüüs ja hinnang regioportfelli tulemuslikkuse ja senise investeerimistegevuse kohta,
- täpsustada halduri tasud üleandmisperioodiks,
- otsustada süüdiolevate teenistujate, halduri ja senise audiitori vastutuse võimalused.

Täname veelkordselt Riigikontrolli tehtud töö eest ja jääme ootama Teie soovitusi ja ettepanekuid . Meiepoolsetest konkreetsetest tegevustest teavitame Teid pärast lõppotsuse saamist.
Palume lõppotsuse tegemisel arvestada, et regionaallaen oli regionaalpoliitilise suunitlusega laen, mille lõppeesmärgiks ei olnud tulusus ega kindel tagasilaekumine. Loomulikult uute laenude väljastamise ja halduri kohustamise huvides oli (on)vajalik see halduslepingusse märkida, kuid poliitilisest seisukohast see määrava tähtsusega ei olnud. Laenutegevuse eesmärk on täpselt sõnastatud Vabariigi Valitsuse 1995, 1996 ja 1997 regionaalpoliitilise laenude andmise kordades. Tulenevalt ei saa vaadelda regiolaene ja pangalaene samastena.

Siseminister

Ain Seppik

Siseministeeriumi
Kantsler

Märt Kraft

A.Schmidt
6125026